

ISSN
2547-989X

Sinop Üniversitesi
Sosyal Bilimler Dergisi

Araştırma Makalesi

Sinop Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6 (2), 430-473

Geliş Tarihi:25.10.2022 Kabul Tarihi:23.11.2022

Yayın: 2022 Yayın Tarihi:30.11.2022

10.30561/sinopUSD.1193900

<https://dergipark.org.tr/sinopUSD>

KÜÇÜK DEVLET, BÜYÜK GÜÇ: VATIKAN

*

Handan ACAR**

Cengiz KARTIN***

Öz

Dünyanın en küçük ama en güçlü devletlerinden biri olan Vatikan aynı zamanda dünyanın en esrarengiz devletidir. Vatikan’da hiçbir devletin yapamayacağı bir sistem ve yönetim anlayışı yürürlüktedir. Bürokrasisi 1000 kişiyi geçmemesine rağmen 1,3 milyar ile dünyanın en kalabalık dinsel topluluğu olan Katolikleri yöneten bu devletin tarihi cinayet, skandal ve entrikalarla doludur. Dünyanın önde gelen birçok şirketinin hissedarı olan, sayısız gayrimenkullere ve paha biçilemez sanat eserlerine sahip olan bu devletin servetinin ne kadar olduğu hiçbir zaman açıklanmamıştır. Dünya siyasetinde önemli rol oynayan Vatikan’la ilişkilerimiz 19. yüzyılın ikinci yarısından itibaren resmi olarak başlamıştır. Vatikan-Türkiye ilişkileri hakkındaki az sayıdaki akademik çalışmaya katkı sağlamak amacıyla kaleme alınan bu çalışmada genel hatları ile Vatikan’ın yapısı ve Osmanlı’dan günümüze Vatikan ile olan münasebetler ele alınacaktır.

Anahtar kelimeler: Vatikan, Papalık, Osmanlı, Türkiye, Katolik Kilisesi

* Bu makale, Handan Acar’ın Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim dalında devam eden ‘‘Türkiye-Vatikan İlişkileri (1962-2013)’’ adlı yüksek lisans tezin-den üretilmiştir.

** Lisans mezunu, hndacar38@gmail.com <https://orcid.org/0000-0003-1637-7374>

*** Doç.Dr., Erciyes Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü Yakınçağ Tarihi ABD cengizkartin@gmail.com <https://orcid.org/0000-0003-3457-6916>

Small State, Big Power: Vatikan

Abstract

The world's smallest but most powerful state, the Vatican is also the world's most mysterious state. The Vatican has a system and management understanding that no state can do. The history of this state, which rules Catholics, the world's most populous religious community with 1.3 billion, although its bureaucracy does not exceed 1000, is full of murder, scandals and intrigues. The wealth of this state, which is a shareholder of many of the world's leading companies and owns numerous real estate and priceless works of art, has never been revealed. Our relations with the Vatican, which played an important role in world politics, started formally in the second half of the 19th century. For the purpose of providing a few academic contributions related to the Vatican and Vatican-Turkey, the structure of Vatican in general terms and its relations with the Ottoman Empire to the present will be discussed in this study.

Keywords: Vatican, Papacy, Ottoman, Turkey, Catholic Church

Giriş

Yüzölçümü ile dünya siyasetine olan etkisi ters orantılı olan Vatikan, Katolik dünyasının kalbi konumundadır. Yeryüzündeki tek Tanrı-Kent olma özelliğini taşıyan bu devletin asırlardır dünya siyasetine yön veren papalık kurumunu ihtiva etmesi önemini arttırmaktadır. Siyasi ve dinsel yaptırım gücü sebebiyle dünyanın en kalabalık dinsel topluluğunu etkileme gücüne sahip olan papalık kurumunun tarihi sayısız cinayetlerle ve skandallarla doludur.

Hıristiyanlık tarihinin en eski kurumu olan papalığın tarihi kuşkusuz Avrupa tarihidir. Bu durum kilisenin tarihsel ve toplumsal hegemonyasını anlamadan günümüz Avrupa'sını tanımak ve tanımlayabilmek mümkün olmamasına sebep olmaktadır. Dünya siyasetine, askeri, diplomatik ve ekonomik dengelere yön veren bu kurum; günümüz batı Hıristiyan aleminde yer alan modern devletlerin temel esaslarını oluşturan yargı sistemlerini; hiyerarşik yargı kurumlarını ve pozitif hukuku Avrupa'ya ilk sokan kurumdur.

Ülkemizde bu kurum hakkındaki değerlendirmelerin birçoğu haber niteliği taşıyan, tarihi zemine dayandırılmamış, politik ve magazin içeriklidir. Bu çalışmamızda tarihte önemli rol oynamış ve hala önemini koruyan bu kurum genel hatları ile alınmaya ve Türkler ile olan ilişkilerine yer verilmeye çalışılmıştır.

1.Hıristiyanlığın Ortaya Çıktığı Dönemde Filistin Coğrafyası ve Hıristiyan İsminin Anlamı

Günümüzde nüfusunun çoğunluğu Amerika ve Avrupa’da yaşayan Hıristiyanlık, 1 milyar 300 milyon mensubu ile (T.C. Dışişleri Bakanlığı, 2022). Yeryüzünün en kalabalık dini olma özelliğini taşımakta olup (Aydın, 2010, s.201). Ortaya çıktığı Filistin coğrafyası M.Ö. 37 yılından itibaren Roma İmparatorluğu’nun egemenliği altındaydı.

İsa-Mesih merkezli bir din olan Hıristiyanlık; günümüzde Yahudiliğin inanç ve ibadetleri ile Yunan-Roma kütlerini birleştiren bir tanrı dini olarak ifade edilmektedir (Küçük, Tümer & Alparslan, 2014, s.391). Hıristiyanlığın ortaya çıktığı dönemde putperest inanca sahip olan Roma İmparatorluğu birçok farklı dini inancı bünyesinde barındırıyordu. İleride Hıristiyanlığın kaynağını oluşturacak olan Yahudilik bu dinlerden sadece biri idi. Tarihin her döneminde olduğu gibi tek tanrı inancına sahip Yahudiler ile putperest Romalılar arasında mücadeleler mevcuttu. Roma toplumunda kabul gören bir zümre olmayan Yahudiler açısından Roma İmparatorluğu dinsizliğin ve zorbalığın simgesiydi (Çoban, 2020, s.26). İnançlarına göre tüm dünyanın bir gün Yahudilerin hükmü altına gireceğine, dinlerine bağlı kalırlarsa Yahova (Tanrı) tarafından zafere ulaştırılacaklarına inanmaktadırlar. Bu inanç sistemi Yahudilerin zaman zaman bağımsız bir devlet kurma girişimiyle isyan etmelerinde etkili olmaktadır (Kızıloğlu, 2012, s.41). İşte İsa peygamber böyle bir ortamda ortaya çık-

mıştı. Hıristiyanlığın ortaya çıktığı coğrafya her ne kadar Filistin olsa da bu din yayılma imkânını Anadolu topraklarında bulmuştur. Daha sonrasında ise Trakya ve Avrupa'ya yayılmıştır (Yılmaz, 2019, s.195).

İslami literatürde Hıristiyanlığı ifade etmek için kullanılan Nasrâniyye ifadesinin kökeni hakkında farklı görüşler olmakla beraber, kelimenin kökeninin İsa peygamberin yardım isteğine havarilerin olumlu cevap vermesinden dolayı yardım etmek anlamına gelen nasr kökünden geldiği ya da İsa peygamberin doğduğu yer olan Nâsıra (Nazareth) bölgesine dayandığı düşünülmektedir. Bununla beraber İsa peygamberin mesih oluşu sebebiyle ona tabii olan manasında mesîhî veya isevi kelimeleriyle de adlandırılan bu dinin mensupları Batı dillerinde Christian, Türkçede Hıristiyan olarak adlandırılmaktadır. İlk defa Antakya'daki putperestler tarafından kullanılan Christianos adı İbranice kutsal yağ sürülmüş, yağlanmış anlamına gelen Maşi'ah'ın Grekçe çevirisi olup Latinceye Christus, şeklinde geçmiştir. Christian kelimesinin Mesih yanlıları anlamında kullanılmaya başlanması ise I. yüzyılın sonlarına doğru başlamıştır (Demirci, 2022).

2-İsa Peygamberin Hayatı

Arapçaya İsa olarak geçen ismin kökeni Süryanice ve İbranice kökenli "yesu" kelimesine dayanmaktadır. Bazı yazarlar kelimenin Yahudilikteki Tanrı anlamına gelen "esau"dan geldiğini ileri sürerken, kelime Yunancaya "Iesus" Latince'ye de "Jesus" olarak geçmiştir (Has, 2000, s.193).

İsa peygamber hakkındaki bilgilerimiz tamamıyla kutsal metinlere dayanmaktadır. Bu kutsal metinler de Hıristiyanlar için İnciller, Müslümanlar içinse Kur'an-ı Kerim'dir (Çoban, 2007, s.57). Mevcut kaynakların bize sunduğu bilgiler ışığında İsa peygamberin tarihsel yaşamını tam olarak ortaya koymak mümkün değildir. Ancak bu kaynaklar ışığında İsa peygamberin kimliği hakkında şunları söyleyebiliriz; İsa peygamberin annesi Meryem Kur'an-ı Kerim'de adı geçen dört seçkin ailede biri olan İmran ailesinin bir ferdidir (Z. Yılmaz, 2021, s.57). İsa'nın soyu,

İncillerde Meryem'in kocası Yusuf aracılığıyla İbrahim'e dayandırılır (Kitab-ı Mukaddes, Matta, 1: 1-16; Luka, 1: 26-27, 32). Ayrıca Markos İncilinde "Davut oğlu İsa şeklinde bahsedilir (Kitab-ı Mukaddes, Markos, 10: 47-48). İncillerde İsa'ya bu lakabın verilmesinin muhtemel sebebi, onun Eski Ahid'de Davud soyundan geleceği vurgulanan Mesih olduğuna inanılmasıdır. (Z. Yılmaz, 2021, s. 54). Her iki inanışa göre de bakire olan Meryem mucizevî bir şekilde hamile kalarak Bethlem'de¹ İsa'yı dünyaya getirmiştir.² İsa Yahudi bir soydan gelmekte olup hayatının büyük bir dönemini küçük bir köy olan Nazareth'de sükûnet içerisinde ve normal şekilde çalışarak geçirmiştir (Troll, 1999, s.1).

Otuz yaşına geldiğinde tebliğ faaliyetlerine başlayan İsa peygamber, yeni bir din getirmemiş, Musa peygambere indirilen Tevrat'ın hahamlar tarafından yanlış yorumlandığını söyleyerek Yahudiliği ıslah etmeye çalışmıştır (Bahadır, 2013, s.209.) Alman teolog Rudolf Karl Bultmann durumu "Hıristiyan olduğu düşünilemeyecek tek kişi varsa, o da İsa'dır. Çünkü İsa, ancak Yahudilik bağlamında anlaşılabilir, zira o 'Hıristiyan' değil bir Yahudi idi." (Çoban, 2007, s.43). sözleri ile izah ederken, İsa peygamberin İncil'de yer alan "Benim kanunu ve peygamberleri yıkmak için geldiyimi sanmayın. Çünkü ben yıkmak için değil bütünlemek için geldim." ifadesi İsa peygamberin Musa şeraiti üzerine yaşamış ve bu şeriat üzerine öldüğünü doğrulamaktadır. Bütün faaliyetleri Yahudileri kurtarmak üzeredir. Nitekim kendisine yardım için gelen müşrikleri ve putperestleri geri çevirmesi bunu doğrulamaktadır. Bu bilgiler ışığında İsa peygamberin yeni bir din kurmamış olduğu su götürmez bir gerçektir. Bununla beraber İsa peygamber Hıristiyanlığın kurucusu olmamakla beraber Hıristiyanlığın istismar ettiği bir peygamberdir. (Doğrul, 1947, s.260).

Kitab-ı Mukaddes'te yer alan bilgilere göre İsa peygamberin varlığından rahatsız olan Yahudiler, İsa'nın milleti kandırdığını, kaysere vergi verilmesine engel olduğunu ve kendisinin mesîh kral olduğunu iddia ettiğini ileri sürerek Roma Valisi Pilatus'tan öldürülmesi için onay istemeleri üzerine Pilatus İsa peygamberi sorgulamış ve O'nun tehdit oluşturmadığını düşünerek İsa'yı affetmek istese de Yahudilerin

baskısı sonucu çarmıha gerilerek öldürülmesini onaylamak zorunda kalmıştır. Bunun üzerine Yahudiler İsa'yı Golgota denilen yere götürerek çarmıha germek suretiyle öldürmüşlerdir (Harman, 2020).

Tanrı'nın dünyayı altı günde yaratıp yedinci günde dinlendiğine inanan³ (Yaratılış, 2:1-3). Yahudilere göre haftanın yedinci günü olan cumartesi günü Şabat günü olarak kabul edilir. Bedensel güç gerektiren bütün aktivitelerin yasak olduğu bu günde Yahudiler cuma günü güneş battıktan sonra başlamak suretiyle dünyevi işleri bırakarak kendilerinin ibadete vermektedirler. Özellikle Yahudi sürgününden önce Şabat kurallarını ihlal etmenin cezasının ölüm olduğu bilinmektedir (Ağkuş, Altuncu, 2017, s. 2780-2781). Sürgünden sonra Yahudileri diğer kültürlerin etkisinden korumak için Şabat kuralları giderek genişletilmiş, kırbaç veya para cezasına çevrilmiştir (Arslantaş, 2011, s.591-592).

İsa peygamberin çarmıha gerildiği gün cuma günü yani hazırlık günüydü. Dönemin din geleneğinin katı kurallarından ötürü havariler İsa'nın bedenini altı saat sonra çarmıhtan indirerek yakınlardaki boş bir mezara koydular (Kitab-ı Mukaddes, Markos 15.42-43). Şabat günü bittikten sonra mezara gelen havariler mezarın boş olduğunu gördüler.

İsa peygamberin akıbeti hakkında İslamiyet'te ve Hıristiyanlıkta farklı görüşler vardır. Hıristiyan inancına göre İsa; insanlığın günahlarına kefarete olarak çarmıhta ölmüş, üç gün sonra dirilerek kırk gün inananlarla beraber olmuş ve tekrar göğe çekilmiştir. Kıyamet öncesi gelip yeryüzünde ilahî krallığı tesis edecektir. Müslümanların kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'e göre ise İsa peygamber Allah katına yükseltilmiştir, çarmıha gerilen kişi ise İsa'ya ihanet eden havarisi Yahuda'dır.⁴(Kur'an-ı Kerim, Nisa Suresi 156-158.) Buna ek olarak, İsa peygamberin çarmıhtan baygın halde indirilerek, yoğun bir tedavi sürecinin ardından iyileşip Suriye, Filistin ve Anadolu topraklarında havarileri ile beraber faaliyetlerine devam ettiği, daha sonra Keşmir'e giderek Sirinagar şehrinde öldüğünü iddia eden araştırmacılar da vardır (Zeyzeveli, 2015, s.13).

Hıristiyan tarihçi Ernest Renan ise cesedin İsa'nın cenazesinin oluşturacağı gürültüyü engellemek amacıyla Yahudiler tarafından ortadan kaldırıldığını iddia etmiştir (Renan, 1964, s.39).

Böylece İsa'nın üç yıllık peygamberlik dönemi MS.33 yılında sona ermiştir. Bu süre zarfında O'nun tebliğini kabul eden sadece 12 kişi olmuştur (Bahadır, 2013, s.209).

4-Hıristiyanlığın Kutsal Kitapları/Kaynakları

Batı dillerinde "Bible" olarak adlandırılan Kitab-ı Mukaddes Hıristiyanların kutsal kitabıdır. Kitab-ı Mukaddes Tanrı'nın Musa peygamber ile Sina'da yaptığı ahdi temsil eden Eski Ahit ve İsa peygamberin havariyle son akşam yemeğinde yaptığı anlaşmayı temsil eden Yeni Ahit bölümü olmak üzere iki ana kitaptan oluşmaktadır. Hıristiyan inancına göre Yeni Ahit ve Eski Ahitte konuşan tanrı aynı tanrıdır; ancak eski Ahit tek başına bir anlam ifade etmemektedir. Tam olarak anlaşılabilmesi için Yeni Ahit'e ihtiyaç vardır (Gündüz, 2017, s.78). 39'u Eski Ahit, 27'si Yeni Ahit olmak üzere Kitab-ı Mukaddes toplam 66 kitaptan oluşmaktadır. Yeni Ahit'i oluşturan kitaplar konu bakımından İnciller, elçilerin işleri, elçilerin mektupları, vahiy olmak üzere dört bölüme ayrılmaktadır (Tevfiki, 2013, s.189).

Günümüzde Markus, Matta Luka ve Yuhanna isimleriyle bilinen İnciller gerçekte isimsiz olarak kaleme alınmışlardır. Yeni Ahit yüzyılın ikinci yarısından sonra bugünkü isimleriyle anılmaya başlanmıştır. Bunlardan Matta ve Yuhanna İsa'nın havarisi olarak kabul edilirken Markus, Pavlus'un takipçisi ve Luka da Pavlus'un öğrencilerinden biridir. İncili kaleme alan yazarların hiçbiri tasvir ettikleri olayların bizzat görgü şahidi değillerdir. Bu sebeple İsa'dan çok sonraki yaşayan bu yazarlar kendi dini liderlerini yüceltmek ve onu evrensel bir figür haline getirmek amacıyla İsa'nın orijinal hatıralarını ayıklamış, geliştirmiş, yüceltmış kısmen de tahrip etmiştir. İsa peygamber Arami lisanı kullanmasına rağmen İnciller Yunanca

olarak kaleme alınmıştır (Schimmel, 2007, s.152). Dört İncil arasında en erken döneme ait olan incilin Markus incili olduğu kabul edilir. Gerçekte adı bilinmeyen Hıristiyan bir yazar tarafından kaleme alınan bu İncil yazıldıktan yaklaşık on yıl sonra Matta ve Luka tarafından yeniden gözden geçirilmiş ve genişletilmiştir (Gündüz, 2007, s.80).

Yeni Ahit günümüzde pek çok dile tercüme edilmiştir. UNESCO'nun verilerine göre İncil dünya genelinde bütün kitaplardan daha çok basılıp yayınlanmaktadır (Tevfiki, 2013, s.89).

3-Pavlus

Hıristiyanlık İsa peygambere izafe edilse de, Hıristiyanlık için en az İsa kadar önemli olan bir diğer şahsiyet Pavlus'tur. İsa peygamber ve havarileri Yahudi olarak yaşamış ve öyle de ölmüşlerdir. İsa peygamberin mesajını bir Yahudi mezhebi olmanın ötesine taşıyarak bir dünya dini haline gelmesinde birincil rol oynayan Pavlus mevcut Hıristiyanlığın kurucusu olarak kabul edilebilir. (Aydın, 2011, s.15). Pavlus Hıristiyan tarihi açısından büyük önem arz etmekle beraber Hıristiyan cemaat tarihinin ilk belgelerde Pavlus'a ait mektuplardır (Eliade, 2017, s.380).

Bir havari olmayan Pavlus tahminen M. Ö. 7-5 ile M. S. 6-10 yılları arasında ferisi mezhebine⁵ (Çoban, 2008). bağlı Yahudi bir ailenin çocuğu ve Roma vatandaşı olarak Tarsus şehrinde doğmuştur (Caka, 2014, s.4).

İsa peygamberin ölümünden sonra sayıları üç bini aşan İseviler havari Petrus önderliğinde beraber yaşamışlardır. Bu dönemde İsevilerin baş düşmanı olan Saul yani Pavlus, Şam yolu üzerinde rastladığı bütün İsa taraftarlarını Kudüs'e getirmek ve onlara işkence etmek üzere çıktığı yolda Hıristiyan geleneğindeki inanışa göre İsa peygamber dirilerek Pavlus'la konuşmuştur. Bu olay üzerine Pavlus mucizevî bir şekilde Hıristiyan olmuştur (Caka, 2019 s.17). Hıristiyan literatürüne "Şam Vizyonu" olarak geçen hadiseden sonra Pavlus'un mektuplarındaki ifadelerine göre

kendisinin İsa'nın mesajını yaymak üzere görevlendirildiğine inanır. (Kitab-ı Mukaddes, Galyalılara Mektup1.1-2,1 Korinlilere11:23;1, Selaniklilere 4:2). İsa peygamberin çarmıhta ölmediğine, yoğun bir tedavi sürecinin ardından havarileri ile beraber faaliyetlerine devam ettiğine inan araştırmacılar Pavlus'a "dirilmiş" İsa'nın değil, bizzat İsa'nın görüldüğünü iddia ederek Şam vizyonunu teorilerine kanıt olarak sunmaktadır (Zeyzeveli, 2015).

Hıristiyanlarca ilk Hıristiyan misyoner, teolog ve din kurucu olarak görülen Pavlus İsa'nın mesajını insanlara iletmek üzere Tanrı tarafından seçilen bir elçidir. Bunun yanında Pavlus'a itibar etmeyen kesimler tarafından kendisi halüsinasyon görmüş bir histeriktir (Berk, 2012, s. 510). Günümüz yaygın kabulüne göre vizyon olayı gerçekten yaşanmış mıdır, bunu kestirmek zor olmakla beraber Pavlus'un epileptik bir nöbet geçirmiş olması da muhtemeldir. Zira Galatyalılara mektupta kendisi de bizzat bedensel bir hastalıktan muzdarip olduğunu belirtmektedir (Kitab-ı Mukaddes, Galatyalılara Mektup, 4.13-15).

5-Papalık Kurumuna Genel Bir Bakış

Varlığını binlerce yıldır kesintisizce sürdüren Roma Katolik Kilisesi insanlık tarihinin en eski ve en etkili kurumlarından biridir. Tarih büyük taht kavgalarına, dinlerin doğuşuna, devrimlere, devletlerin yıkılışına, imparatorlukların mücadelelerine sahne olmuş, tüm bu olaylar cereyan ederken çalkantıların tam ortasında yer alan Roma Katolik kilisesi ayakta kalmayı başarmıştır (Altındal, 2005, s.47-48). Bu kurumun başında Katoliklerin en yüksek ruhani lideri olan papa vardır.

Fransızca "la pepe", İngilizce "Pope", olarak kullanılan "papa" kelimesi, Grekçe "baba" anlamında "pap(p)as" kelimesinden Latinceye papa olarak geçmiş bir terimdir. Roma Katolik kilisesinin seçilmiş en yüksek ruhani lideri için kullanılan bu kelimenin bundan başka klasik, pir, üstad, önder anlamları da vardır. İsa'dan sonra Kilise döneminin manevi lideri olan Aziz Petrus Katoliklerce "ilk papa" olarak kabul edilmiştir (Işık, 2001, s.26).

XI. yüzyıla kadar bütün Hıristiyanlığın en yüce şahsiyeti kabul edilen papa hala önemini korumaktadır. Günümüzde tartışmasız en güçlü siyasi/dini figürlerden olan papalık kurumunun ilk temsilcisi İsa'nın havarisi Petrus'tur (Aydın, Eroğlu, 2022).

Yeni Ahid'de Simon veya Pierre isimleri ile de anılan Petrus'un ismi 120 defa geçerken, diğer on bir havarin ismi yalnızca 81 defa anılmaktadır. Sinoptik İncillerde 61 defa tekrarlanan isim, Yuhanna İncil'inde 20 defa zikredilmektedir (Işık, 2001, s.8). Bu durum Petrus'un ayrıcalıklı konumunun en bariz örneğidir.

Katolik inancına göre İsa çarmıha gerildikten üç gün sonra tekrar dirilmiştir. Bu süreçte havarileri ile beraber olan İsa diğer havariler hazır bulunmasına rağmen sadece Petrus'a kuzularını otlatma yetkisini vermekle kilisenin yönetimini vermiştir (Harman, 2022). Böylece bizzat İsa tarafından tayin edilen Petrus, Roma Piskoposu olmuştur.

İsa peygamberin bu direktifi üzerine Filistin dışına çıkan Aziz Pierre ve diğer on bir havari ilk misyonerler olarak kabul edilmektedir ve son olarak Roma 'da faaliyet gösteren Aziz Pierre İmparator Nero döneminde gerçekleştirilen sayısız cinayetlerden birine kurban gitmiştir (Işık, 2001, s. 24.25). Kendisini İsa peygamber gibi çarmıha görülmeye layık görmeyen Petrus, kendi isteği üzerine ters çarmıha gerilerek (Sargın, 2022, s.7). öldürüldükten sonra Vatikan tepelerine defnedilmiştir⁶

Bütün dünyada papa olarak bilinen şahsın birçok sıfatı olmakla beraber⁷ resmi sıfatı papa değildir. "Supreme Pontiff" (en üst düzeydeki ruhani önder) papaların resmi evrak ve belgelerinde ilk kullandıkları sıfattır. Ortodokslar Papa'ya yazılı metin göndermek istediklerinde en fazla "His Holliness Pope" sıfatını kullanırlar ve bununla papanın şahsının değil, makamın önemini ve kutsal olduğunu vurgulamış olurlar. Belki de papaların en eski ve en anlamlı sıfatlarından birisi ise Holly Father" (Kutsal Peder)'dir. Bu sıfat Hıristiyanlığın ilk yüzyıllarından kalma, sempati toplamak amacıyla verilmiş sembolik bir babalık mevkiidir. Hıristiyan olmayan devlet adamları için ayrı sıfatları olan papalara Müslüman bir devlet adamı

bu saydığımız sıfatlarla hitap edemez. ‘‘Hiss Holliness ‘‘ veya ‘‘Your Hollines’’ demek zorundadır. Yani, temsil ettiği makam itibariyle kutsal sayılan kişi olarak tanımlanır. Bu hitaplar çok önemlidir. Papaya ve diğer Vatikan görevlilerine karşı hangi hitapları kullanacağını bilmeyen bir kişi Vatikan mensupları ile görüşme yapamaz (Altındal, 2005, s.26-27).

1869’da Papa IX. Pius tarafından toplanan I. Vatikan Konsilinde, Pastor Aeternus olarak da bilinen Dei Filius isimli konsil yasası 535 piskoposun 533’ünün oyunu alarak kabul edilmiştir. Bu yasa ile papanın yanılmaz olduğu Katolik bir dogma olarak kabul edilmiştir. Böylece Papa IX. Pius papalık tarihinde hiçbir papanın elde edemediği en üst düzey dini/siyasi otorite konumuna yükselmiştir (Özalp, 2017, s. 324-325). II. Vatikan Konsili’nde (1964) alınan ‘‘Lumen Gentium kararıyla papanın yanılmazlığı sınırlandırılmıştır. Ancak kiliseyle ilgili kararlarda ve iman meselelerinde açıklama yaptığında papanın yanılmaz ve tek otorite oluşu açıkça vurgulanmıştır (Aydın, Eroğlu, 2022). Infallability yani yanılmazlık olarak da bilinen bu yasaya göre hiçbir papa yanılmaz ve yanıtılamaz. Katolik inancına göre yeryüzündeki tek hatasız kul olan papanın yanılmazlığı dogmatik bir yasadır. Katolik Kilisesi’nin dogmatik adıyla bilinen, hiçbir itirazda bulunulmadan koşulsuzca inanılması gereken bu yasaları Katolik olmanın ön şartlarından biri olarak kabul edilir. Bir Katoliğin inancı gereği nasıl İsa peygamberin Tanrı’nın oğlu olduğuna inanması zorunlu ise bu dogmatik yasaya da inanmak zorundadır. (Altındal, 2005, s.45). Böylece soya bağlı olmayışı ve kilise disiplinine tabiiyetiyle monarşik bir kraldan ayrılan papa zamanla kimsenin kendisine karşı gelemediği bir mutlak güce dönmüştür (Güngör, 2009, s. 13-14).

Orta Çağ’da gücünün zirvesinde olan papalık imparatorları aforoz edebilme, krallara taç giydirme, barış antlaşmaları yapma, arabuluculuk rolü üstlenme, yeni keşfedilen toprakları devletler arasında paylaştırma, güç dengesi siyaseti gütmeye, haçlı seferleri düzenleme, uluslararası anlaşmazlıklarda tarafların isteği üzerine ha-

kem rolü üstlenme gibi olağanüstü yetkilere sahipti (Usta, 2009, s.41). Bununla birlikte, papalığın etkisi 18. ve 19. yüzyıllarda önemli ölçüde azalsa da günümüzde hala önemini korumaktadır (Collins, 2011, s.18.)

Dinî açıdan dünyadaki bütün Katoliklerin başı ve Vatikan devletinin yöneticisi olan papa her ne kadar Katolik inancına göre Kutsal Ruh tarafından seçiliyor olsa da CIA, KGB gibi istihbarat örgütleri, ilaç lobileri papalık seçimde etkilidir (Altındal, 2015, s.33). Papaya görevinde kardinal⁸ (The American Heritage Dictionary of The English Language, s. 289). adı verilen başpapazlar danışmanlık etmektedir. Kardinalleri papa, papayı da kardinaller seçmektedir. (Aydın, Eroğlu, 2020). Dünyanın en kalabalık dinsel topluluklarından olan Katolikleri etkileme gücüne sahip olan bu papanın seçilmesi sadece Hıristiyanlar için değil bütün dünya için önem arz etmektedir. Papalık seçimleri tarihte farklı tarzlarda uygulanmıştır. Başlangıçta Roma'daki din adamları tarafından seçilen papa ilerleyen süreçte sadece kardinalleri tarafından seçilmeye başlanmıştır. 607 yılında alınan karara göre papa hayattayken onun yerine kimin geçeceğini tartışmak yasaktır. Hatta papanın ölümünün ardından üç gün geçmesi gerekmektedir (Altındal, 2015, s.48). Mevcut papanın ölümünden on gün sonra toplanan "konklav" adı verilen kapalı celse toplantıları ile yeni papa seçilir (Güngör, 2009, 15). Yaşları genellikle 80 veya daha yukarı olan kardinaller bu meşakkatli seçime dayanamayacakları gerekçesi ile seçime çağrılmazlar. Seksen yaşından genç olan kardinaller Sistine Chapel denilen küçük kilise de toplanır ve seçim bitine kadar dış dünyayla görüştürülmezler. Seçim haftalarca hatta aylarca sürebilir. Papanın seçimi için gereken oy sağlandığında oy kâğıtlarını samanla birlikte yakılır ve özel bir bacadan dışarı verilen beyaz duman ile bütün dünyaya yeni papanın seçildiği duyurulur. Ardından kardinallerden biri balkona çıkarak Latince "Habemus Papam" yani "Bizim papamız var." cümlesini söyler ve yeni papayı tanıtır. Ardından yeni papa gelerek halka el sallar. Seçim için gerekli oy sağlanamazsa kardinallerin oy pusulaları samanla beraber yakılarak siyah duman verilir ve seçimin devam ettiği mesajı verilir (M.Yılmaz, 2017, s.24). Dumandan

sonra karar değiştirilemez. Böylece 1.285.000.000.000 (Annuarium Statisticum Ecclesiae, 2015). insanı etkileyecek olan otorite 100 kadar yaşlı adamın oyları ile seçilmiş olur (Altındal, 2015, s.34-35). Konklav sırasında Vatikan'da cep telefonların da kullanılması yasaktır. Bu dışarıdan sonuçlara herhangi bir baskı yapılmaması için öngörülmektedir. Aynı zamanda Konklav sırasında radyo dalgalarını önleyen özel cihazlar kullanılır (Aliyev, 2015, s.162).

Bir zorunluluk olmamakla birlikte XII. Jean'dan (955) bu yana papalar tahta geçtiklerinde yeni bir isim almaktadırlar. II. Marcel (1555) vaftiz adını muhafaza ederek yeni isim almayan son papadır. 22 defa kullanılan "Jean" papaların en fazla tercih ettiği isimdir.

L'Annuaire Pontifical adı verilen papalık yıllığına göre ilk papa olarak kabul edilen havari Pierre'den son papa Franciscus'a kadar 266 papa vardır (www.vatican.va). Bu sayı bütün papalık tarihçilerinin üzerinde ittifak ettikleri bir rakam değildir. Katolikler dışında bazı tarihçiler papaların sayısını 260 olarak kabul ederken, diğer bir kısmı 269 olarak kabul eder. Bu sayıda ittifak edilememesinin nedeni, seçimlerinde imparator baskısı, usulsüzlük gibi gayr-i nizami unsurların etkili olduğu papaları "antipape" olarak tanımlamaları ve bunları geçersiz saymalarındır. Bu sorundan dolayı bir dönem içerisinde birden fazla papanın olduğu zamanlar olmuştur. Bu probleme Katolik kilisesi slogan değeri taşıyan "tek Tanrı, tek İsa, tek Papa" söylemiyle yaklaşmakta olup, bu söylem Katolik dünyası açısından papanın konumunun önemini göstermektedir.

Papalık tarihinin istatistik rakamlara yansıyan bazı ilginç verilere sahiptir. En yaşlı papa 93 yaşında ölen XIII. Leon'dur. En geç papa ise 1032'de 12 yaşınayken makama getirilen IX. Benoit'dir. Papalardan 219'u doğal yollarla ölürken, 44'ü görevi başında suikasta uğramış, 6 tanesi öldürülmüştür. Papa XXI. Jean ise yüksek bir yerden düşerek kaza ile ölmüştür.

34 yıl görevde kalan Saint Pierre'den sonra makamdan en fazla kalan papa 31 yıl ile IX. Pie (1846-1878) olmuştur. Papalığı tartışmalı olan II. Etienne 4 günlük bir yönetimden sonra kutsanmadan ölecek en kısa süre iktidarda kalan papa olmuştur.

Papalardan 112'si Roma asıllı olup, 218'i İtalyan'dır. 15 Yunan, 15 Fransız, 1 İngiliz olmak üzere toplam 56 papa İtalyan asıllı değildir. II. Jean-Paul'dan önce İtalyan olmayan son Papa Hollanda asıllı VI. Hadrien (1522-1523)'dir. Son Fransız Papa ise XI. Gregoire' (1370-1378) dir.

78 papa resmi olarak "aziz" kabul edilirken, Kilise'nin bu unvanı verdiği papa sayısı 7'dir. Son resmi aziz, Papa II. İoannes Pavlus'dur (www. wikipedia.org). Papalara evlilik yasağı getirilmeden önce evli son papa II. Hadrien (867-872)'dir. Son çocuk sahibi papa ise bir kız babası olan XIII. Gregoire (815-872)'dir. 1503'de papalık seçiminin birinci turunda belirlenen II. Jules makama en kısa süren seçimle gelmiş papadır. Şubat 1269 – Eylül 1271 tarihleri arasında geçen 31 aylık süre sonucunda seçilen X. Gregoire ise en uzun süren seçimle iktidara gelen papa olmuştur (Işık, 2001, s. 42-47).

Roma kilisesi olmadan bugünkü Avrupa toplumunu analiz etmek mümkün değildir. Çünkü Roma Kilisesi'nin tarihi hiç kuşkusuz Avrupa tarihidir. Kilisenin 2000 yıllık tarihi boyunca bilim, sanat, kültür, hoşgörü, hukuk, işkence, zulüm ve gaddarlık bir arada bulunmuştur. Bunun en net örneği Engizisyon mahkemeleridir (Altındal, 2015, s.54). Latince "bezdirci, baskıcı soruşturma ve sorgulama" anlamına gelen "Inquysition" kelimesinden gelen engizisyon Orta Çağ'da Katolik kilisesi tarafından kullanılan bir tür mahkemeydi. Geçmişte inançlarından dolayı Roma İmparatorluğu tarafından işkenceye maruz bırakılan Hıristiyanlar, maziyi unutmamış Hıristiyan olmayan diğer unsurlara işkence yapmışlardır. Başlarda sadece Hıristiyan kilise öğretisine başkaldıranları yargılayan engizisyon daha sonra şeytana tapanlar, zina edenler, cadılar, bilim adamları, Yahudiler ve Müslümanları da kapsama alan bir yargılama ve cezalandırma işlevi yürütmüştür (Esgin, 2013, s.41). Suçlamaya maruz bırakılan kişiyi yakarak onu kötü ruhlardan arındırdıklarına

inanan engizitörlerin adı işkence ile özdeşleşmiştir. Engizitörler 1481-1517 yılları arasında 13.000'den fazla insanın diri diri yakılma cezasına, yaklaşık 200.000 kişinin de başka cezalara mahkûm edilmesinde başrolü oynamıştır (Demirci, 2022). Kaynar suya el ve bazı organlarını batırıp bir müddet tutma, kızgın demir topuzlarla kamçılama, ağız içine bir tür alet sokularak dişleri ve çeneyi parçalamak, gerdirerek eklemleri koparmak, çekiçle kol ve bacakların kırılması, kazığa oturtma, içerisinde çiviler kızgın demir ayakkabılar giydirterek sanığın ayakları et ve kemik ufağı halini alana kadar sıkma, çeşitli uzuvları kesme bunu yaparken mahkûmun kan kaybından ölmesini engellemek için yarayı dağlama, kerpetenle dil kopartma, kulak ve boğazdan aşağıya eritilmiş kurşunun dökülmesi engizisyonun bazı yöntemleriydi. Ayrıca sanıklar gemi direği gibi uzun bir direktten aşağı bırakılıyor, az acı çekmelerini engellemek adına direğin tepesinden aşağı doğru çiviler çakılıyordu. Sanık aşağı düşerken çivilere takılarak yavaş yavaş parçalanıyordu. Bunun dışında tabanında ve kapağında kazıklar olan bir tabuta sanık konuluyor ve kapak kapatılıyordu. Kapak tekrar açıldığında bedeni kazıklara geçmiş kanlar içinde bir ceset bulunuyordu. Bazen de zeytinyağı gibi işkencede kullanılacak olan bazı malzemelerin ücretleri mahkûmun ailesinden talep ediliyordu (Esgin, 2013, s. 52-55).

Adı geçen bu mahkeme günümüzde hala Vatikan'da "Sacret Congregation for The Doctirine of Faith." yani İman Doktrini İçin Kutsal Yetki Topluluğu (SCDF) adıyla sapaşğlam durmakta olup, Vatikan gerekli görürse bu mahkemeyi işletebilme hakkına sahiptir (Altındal, 2015, s.45-54).

13. yüzyıldan itibaren yoğunlaşan ekonomik ve ticari faaliyetler, büyüyen şehirler, kilisenin hakim olduğu feodal düzenin yıkılmasına zemin hazırlamaya başlamıştı. Bu yüzden kilise değişimi önlemek ve otoritesini korumak için cadı avlarını başlatmıştır. Katolik kilisesinin adı geçen mahkemelerde binlerce kişiyi öldürmesinin sebebi aslında geleneksel dini düzeni koruyabilme çabasıdır (Yiğit, 2022, s.466-467).

Papalık entrikalar ve sansasyonel iddialar açısından oldukça zengin bir geçmişe sahiptir. Günümüzde bile filmlere konu olan⁹ kadın papa VIII. Joan bu örneklerden biridir. İddialara göre genç bir kızken erkek kılığında Atina'ya getirilen Joan, kimliğini gizleyerek kendini geliştirmiş ve papa seçilmiştir. Papalığı sırasında hamile kalan Joan, durumun fark edilmesi üzerine feci bir şekilde öldürülmüştür. Hem kadın olması hem de papalık açısından utanç verici olarak nitelendirilen bu olaydan ötürü anti papa sayılan Joan'ın adı kutsal papalar listesinde yer almamaktadır (Norwich, 2011, s.30).

Papalık, tarihi boyunca birçok ilke imza atmıştır. Örneğin ilk ‘‘yasaklı kitaplar’’ listesini hazırlayan kurum papalık olmuştur (Altındal, 2015, s.28). XV. yüzyılda matbaanın icadı ile kitaplar daha fazla basılıp kopyalanmaya başlanmış, bu durum kilise açısından heretik¹⁰ fikirlerin yayılması sorununu ortaya çıkarmıştır. 1515'te toplanan Lateran Konsilinde ‘‘Yasaklı Kitaplar Listesi’’ kabul edilmiştir. Bu listelerin ilki olan 1549'daki liste içerisinde yetmiş kitap yer almıştır. Zaman zaman güncellenen bu listenin içerisinde Vulgate dışındaki Kitab-ı Mukaddes çevirirleri, ahlaki bozduğu iddia edildiği için romantizm ve aşk içerikli kitaplar, şehvet veya müstehcen konuları içeren bunları anlatan veya öğreten kitaplar, büyüler, zehirler, kehanetler veya sihirlerle yapılan tedaviler reddedildiği için coğrafya, hidromansi (hidroloji), aeromansi (meteoroloji), piromansi (ateş kehaneti), onomansi (ad kehaneti), çirromansi (el falı), ruh çağırma gibi büyü kitaplarının tümü yasaktır. Bunun Kitab-ı Mukaddes çevirilerinin sadece bazı din adamları tarafından okunmasına izin verilmiştir. Kâfirler tarafından yazılan antik eserlerin okunmasına dilin zarafeti ve uygunluğu nedeniyle, gençler tarafından okunmaması kaydıyla izin verilmiştir (Sarioğlu, 2022, s.33-34).

Kitab-ı Mukaddes çevirilerinden sonra İslam'ın kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim de kilise tarafından yasaklanan kitaplar arasında yer almıştır. 1499 yılında Granada meydanında kurulan engizisyon mahkemesi duruşması esnasında Kur'an-ı Kerim ve

diğer İslami kitaplar yakılmıştır. Kuran'ın Arapça metni ve Latince çevirileri de, 1790 yılına kadar İspanyol Engizisyonu tarafından yasaklılar arasında kalmıştır.

Kuran'ın bilinmesinin, “Mesih'in görkeminin, Müslümanların dezavantajlarının ve şeytanın işinin” anlaşılması açısından işe yarayacağını söyleyen Martin Luther'in onayıyla 1541 yılında İsviçre'nin Basel kentinde bir matbaacı olan Johannes Oparinus, Kettonlu Robert'a ait olan 1143 tarihli Kuran'ın Latince çevirisini basmaya başlamıştır. Bu basım 1543'te satılmaması şartıyla, Luther ve Philip Melancton tarafından hazırlanmıştır ancak aynı basım Papa VII. Alexander tarafından yasaklanmıştır (Sarıoğlu, 2022, s. 60).

Tarih boyunca kilisenin devletleri yönetmesi ve Avrupa siyasi tarihinde büyük rol oynamasının nedeni papanın elindeki en güçlü silah olan, aforoz yetkisidir. Aforoz edilen kişi doğrudan Hıristiyanlıktan atılır. Aforoz kavramı İslami literatürde olmadığından Müslümanlarca önemi kavranamamaktadır. Aforoz edilen kişi, vaftiz hakkını ve doğum kayıtlarını dolayısıyla ölüm kayıtlarını yitirir. Adı kilise kayıtlarından silinen bu şahısın yaşamış olduğunu kanıtlamak olası bile değildir. Bununla beraber kişi aforoz edildiği takdirde adını ve evliliğini de kaybeder.18. yüzyıla kadar bütün kayıtlar kilise tarafından tutulduğu için ona ait olan tapu haklarını da kaybeder. Aforoz edilmiş birinin adını papanın anması, papanın dinsel otoritesine karşı çıkmakla eşdeğer sayıldığından dolayı aradan geçen 501 yıla rağmen Protestanlığın kurucusu Martin Luther'in adı Vatikan resmi literatüründe anılmaz (Altındal, 2015, s.62).

Kilise'nin verdiği cezaların sonuçları açısından en ciddi olan aforoz, çoğu zaman ölüme benzetilmiş, hatta Adem'in cennetten kovulmasıyla kıyaslanmıştır. Bir kişinin aforoz edilmesi için vaftiz edilmiş olması gerekmele birlikte, bu ceza inançlı kişilere, ruhbanlara, laiklere hatta ölümlere karşı bile uygulanmıştır (Meydan, 2009, s.238).

Orta Çağ'da papalık aforozu itaate zorlamak, çıkarlarını korumak, laik işlere müdahale etmek amacıyla hem dinî hem de siyasi bir güç olarak kullanmıştır. Papa

IX. Gregorius, II. Friedrich'i verdiği Haçlı Seferi sözünü ertelemesi gerekçesiyle aforoz ettiğini ilan etmiştir. "İsa ve havarileri yoksuldu, mal ve mülkleri de yoktu." diyerek Vatikan'ın saltanatını eleştiren Ockhamlı William da kilisenin aforoz örneklerinden biridir (Meydan, 2009, s.244-245). XII. Pius'un 1949'da Komünist Parti'ye üye olan Katoliklerin otomatik olarak aforoz edildiğini beyan eden bir bildiri yayınlaması da günümüze yakın bir aforoz örneğidir.

6-Vatikan Şehir Devleti

Günümüzde 44 hektarlık yüzölçümü ile dünyanın en küçük devleti olan Vatikan'ın (Mayer, 2000, s.112). Uluslararası siyasetteki yeri yüzölçümü ile ters orantılıdır. Peki, bu kilise devleti nasıl ayakta kaldı? Bu sorunun yanıtı Vatikan nedir sorusundan geçmektedir.

756-1870 yılları arasında ve 1929 yılından bu yana bağımsız bir devlet olarak ayakta kalan papalık Stato Pontificio, Santa Sede (kutsal mekân) gibi isimlerle de anılır (Şakiroğlu, 2022). 1929 Lateran Antlaşmasından sonra Katolik kilisesi devlet-dışı kurum hüviyetinden ayrılarak müstakil bir statü kazanmış ve bugün Vatikan Site Devleti olarak bildiğimiz halini almıştır.

Vatikan, olarak adlandırılan bu devlet yeryüzündeki tek Tanrı-Kent'tir. İtalya'da "devlet içinde devlet" statüsünde olan Vatikan İtalya devletinin tüm haklarından yararlanabilen fakat kendi bayrağına ve egemenliğine sahip ayrı bir devlettir.

Vatikan gerçekten de inanılması güç sırlar barındıran, gizli geçitleri, şifreleri, yer altı yollarıyla tam anlamıyla esrarengiz bir yerdir ve bu şöhretini yüzyıllardır sadece kendisine sakladığı sırlarının öğrenilmesini önleyerek elde etmiştir.

Katolik dünyasının kalbi olan bu devlet, mutlak monarşi ile yönetilir. Devlet başkanı ve ruhani lider olan papanın sözleri yasa hükmündedir. Yasama, yürütme ve yargının başı papadır. Bununla beraber papa sadece Vatikan Devleti'nin başkanıdır,

Katolik devletlerinin değil. Ancak dinsel yaptırımları itibariyle tüm Katolikleri bağlar (Altındal, 2015, s.11).

Yukarıda da bahsedildiği üzere kendisini İsa peygamber gibi çarşıya gerilmeye layık görmeyen Petrus, kendi isteği üzerine ters çarşıya gerilerek (Sargın, 2022, s.7). öldürüldükten sonra Vatikan tepelerine defnedilmiştir.¹¹

İşte İtalya’da bulunan Roma şehrinin içerisinde yer alan Vatikan isimli bu şehir devleti Katolik dünyasının merkezi konumunda olup, ismini üzerinde kurulu olduğu Vatikan tepesinden almaktadır (Şakiroğlu, 2022).

Aziz Petrus’un öldürüldükten sonra defnedildiği Vatikan tepelerindeki St. Pierre Kilisesi’nin altındaki mezarda Papa XII. Pie ve Papa VI. Paul döneminde yapılan kazılar buranın konumunu güçlendirmiş resmi hüviyet sağlamıştır. Hıristiyanlar İsa peygamberin ölmeden önce havarisi Petrus’un Roma İmparatoru Nero’nun zulmü altında öldürüleceğine İncil’de, bir telmih ile işaret ettiğine inanmaktadır. Petrus’un çarşıya gerildiği mekân Nero’nun arenasına yakın bir yerde mevcut olan ‘vaticanus’ tepesidir. Bu tepeye adını veren ‘vaticanus’ kelimesinin etimolojik yapısında ‘kehanette bulunmak’ anlamının olması buna dayanmaktadır (Işık, 2001, s.9-24).

Bununla beraber bu bölgede Romalıların gelişine kadar Etrüskler yaşamaktaydı ve Vatikan Tepesi adı verilen bu tepe ölümlerin toplu olarak gömüldüğü bir yerdi. Bu tepenin adını putperest Etrüsklerin yeraltı tanrısı ‘vaticanus’tan almış olabileceği de iddia edilmektedir.

Etrüsklerin Türk olduğunu iddia eden araştırmacılar ise ‘güneş tanrısı’ anlamına gelen ‘Ötüken’ ve ‘Vatikan’ kelimelerinin farklı söylenişe sahip aynı kelimeler olduğunu iddia etmektedir (Ünal, 2007, s.73).

Roma İmparatorluğu’nun baskı ve zulmü altında, cemaatler halinde yaşayan Hıristiyanlar Milano Fermanı ile yaşama hakkı kazanmıştır. (Çalık, 2020,

s.91). Bu yüzden Roma İmparatorluğu tarafından resmen tanınmasına dayanarak Papalığın devletleşme sürecini 313 Milano Fermanı ile başlatılabilir (Usta, 2009, s.4-2).

Papalık M.S. 754-1870 yıllarında adına papalık devletleri denilen çoğunlukla bağış yoluyla elde etmiş olduğu topraklarda hüküm sürmüş, İmparator Konstantin'in çıkardığı yasa ile ise papalığın mülk edinmesi yasal hale getirilmiştir. 330 yılında Konstantin'in başkenti Roma'dan İstanbul'a kaydırmasından sonra, Roma'daki otorite boşluğu papalığın siyasi nüfuzunun artmasına zemin hazırlamıştır (Sevinç, 2017, s.178).

Havari Pierre'nin, İncil'i Roma İmparatorluğu'nda tebliğ için Roma'ya gelmesi ve İmparator Nero tarafından Vatikan Tepelerinde öldürülmesinden sonra aynı mekâna Saint Pierre Bazilikası yapılmıştır. Vatikan'ın incisi olarak anılan bu bazilikanın etrafına zaman içerisinde papaların ikametgâhı, kilise hizmet servisler ve yerleşim birimleri inşa edilmesi ile bir site meydana gelmiştir (Işık, 2001, s.88).

476 yılında Doğu Roma İmparatorluğu çöktükten sonra İtalya küçük krallıklar ve şehir devletlerine bölünmüştü. Bu devletlerden biri de Fransız III. Napolyon'un askeri koruması sayesinde ayakta kalan Roma'daki papalık devletiydi. 1814-1870 yılları arasında Risorgimento yani İtalyan Krallıklarının tek bir çatı altında birleşmesi harekâtı başladı. (Lewis, 2019, s.189). Kurulan yeni İtalyan krallığının başkentinin eski günlerin ihtişamını yansıtan Roma şehri olması istenmekteydi. Ancak Roma'ya bu dönemde Katolikliğin koruyuculuğu üstüne alan Fransa'nın koruması altında olduğu için dokunulmamıştır. Napolyon'un Puvatya karşısındaki yenilgisinden sonra II. Fransız İmparatorluğu çökmüş, İtalyan birlikleri kısa bir direnişten sonra şehir duvarlarını devirerek Roma'ya girmiş ve Roma'yı İtalyan Devleti'nin başkenti ilan etmiştir (Parmaksızoğlu, 2017, s.150). Papa IX. Pius Roma'nın işgaline katılan herkesi aforoz etmiştir. Roma'nın İşgali özellikle Katolik devletler arasında anlaşmazlığa sebep olmuştur. İtalya'da kendini gelecek itirazlardan korumak için 13 Mayıs 1871 tarihinde Papalık Garantileri Kanunu'nu (Law of

Guarantees) çıkarmıştır. Bu kanunla Papalığa yıllık olarak 3.225.000 İtalyan lireti ödenek ayrılacağını, Vatikan, Lateran ve Castel Gandolfo saraylarının İtalya'ya sınırları dışında olduğunu garanti etmiştir (Koca, 2008, s.3-11). Ancak Papa IX. Pius, İtalyan hükümeti ile pazarlık etmek istemiyordu, çünkü hükümetin meşruluğunu kabul etmek ve onu tanımak anlamına geliyordu. Papa Pius şeytanın ve tanrının kuvvetlerinin Roma hâkimiyeti için mücadele ettiğini düşünmekteydi.

Sonuç olarak; Papa Pius duruşundan taviz vermemiş, kendi tabiriyle "Vatikan Tutsağı" olan Pius ve ölümünden sonra gelen üç papanın da yaptığı gibi protesto amacıyla Vatikan sınırlarından dışarı hiç çıkmamıştır (Lewis, 2019, s.205). Papalık ve İtalyan Krallığı arasındaki bu anlaşmazlık 1929 Lateran Antlaşması ile son bulmuş ve böylelikle günümüzde bildiğimiz şekliyle Vatikan Devleti doğmuştur.

Uzun yıllar süren müzakereler sonucunda Papa XI. Pius'u temsil eden Kardinal Pietro Gaspari ve İtalya kralı Vittorio Emmaunele'yi temsil eden Benito Mussolini Roma'daki Laterano Sarayı'nda 27 maddeden müteşekkil antlaşmayı imzalamışlardır (Lewis, 2019, s.220). Antlaşma genel olarak, Vatikan'ın konumu, statüsü, İtalya'nın Vatikan ve Katolik inancıyla ilişkisi ve Vatikan'ın mali durumun nasıl olacağı gibi temel konu başlıkları üzerinde durmuştur. Laterano Antlaşması ile İtalya'nın dininin Katoliklik olduğu kabul edilmiş ve İtalya, papalığın Vatikan üzerindeki mülkiyet hakkını tanımıştır (Güllü, 2019, s.8). Papalık eski toprakları üzerinde hak iddia etmekten vazgeçmiştir (Türkan- Akbulut, 2019, s.8).

Laterano Antlaşması ile yasama yürütme yargı Vatikan sitesinin mutlak hâkimi olan papanın elinde toplanmıştır. Aynı antlaşmanın 3. maddesi ile Vatikan sınırları içerisinde tüm dernek ve cemiyet kurma faaliyetleri, 4. Madde ile toplantı/yürüyüş hakkı yasaklanmıştır.

Lateran antlaşmasınının 24. Maddesine göre Vatikan her halükarda tarafsız ve dokunulmaz bir statüye sahiptir ancak II. Dünya savaşı sırasında bu tarafsız kimliğine saldırı olmuştur. 1943-1944 yılları arasında Vatikan sitesi bombalanmıştır. Dönemin Amerikan başkanı Roosevelt'in savaşa girdiğini ilan etmesiyle Vatikan'ın

dokunulmazlığını ilan etmiştir böylece Roma ve çevresi binlerce Yahudi sığınmacı ve politikacının sığınağı haline gelmiştir. (Işık, 2001, s.8).

Yerleşik vatandaşlık kavramının olmadığı ve 1000 kişilik nüfusa sahip Vatikan'da (Milliyet, 2022) papanın bağımsız vatandaşlık verme yetkisi vardır.¹² (1919 Laterano Antlaşması 1. Madde). Toprak, mutlak egemenlik, millet veya topluluk gibi unsurlarda diğer devletlerden ayrılan Vatikan devlet olmadığı görüşünü savunanlar da bulunmaktadır (Usta, 2009, s.3.40).

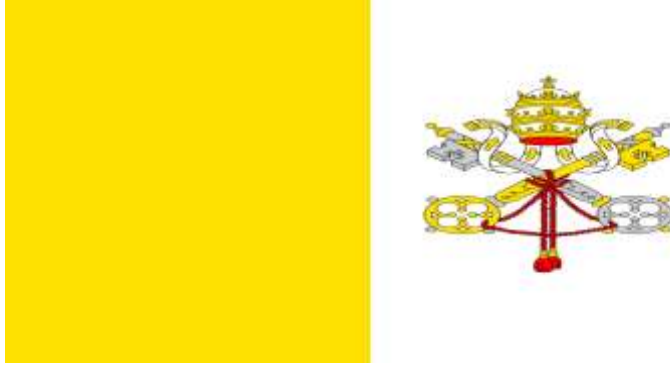
7-Kuşbakışı Vatikan

İrili ufaklı 200'den fazla binayı ihtiva eden Vatikan'ın üçte biri bina, üçte biri park ve üçte biri de kaldırımdır. Papalık makamının bulunduğu yere Roma ile Vatikan'ı birbirinden ayıran ünlü bronz kapıdan girilir. Vatikan kent ve devletine giriş ise bronz kapının yaklaşık 300 metre kadar sağında yer alan Saint Anne kapısı'ndan yapılır. Araçlar ve halk bu kapılardan giriş yapar, kapılarda İsviçreli muhafızlar bekler ve dilediklerini içeri sokup sokmamakta serbesttirler. Sadece önemli törenlerde açılan bronz kapının 150 metre kadar ilerisinde papaların ikamet ettiği St. Peter Kilisesi vardır. Bu kilise Vatikan'ın en yüksek binasıdır.

Bronz kapının tam karşısında papanın helikopteri için yapılmış olan iniş pisti yer almaktadır. Sağ tarafta Vatikan radyosu, onun yanında da yabancı öğrencilerin kaldıkları yurt binası yer almaktadır. Bu iki binanın arasında bulunan parkın ucunda Curia Sarayı vardır. Parkın diğer tarafında bir bakıma papalığın senatosu olan İlahiyat Akademisi (Kardinaller koleji) bulunur. Kolejin önünde Vatikan Müzesi yanında da paha biçilmez eserleri ile Vatikan Arşivi yer alır. Bunlara bitişik binada Vatikan'ın "Laik Konsey binası vardır. Bu binanın içerisinde işçi sendikası vardır. Papa'nın sarayının uzantısında ise Vatikan Bankası bulunur. Az ilerisinde Vatikan'ın resmi yayın organı olan "Osservatore Romano" gazetesinin yönetildiği bina vardır (Altındal, 2005, s.16-17).

Dünya üzerinde hayatiyetini sürdürmüş en yaygın dini örgüt olan Katolik kilisesi sadece kilise binalarına sahip değildir. Kiliselerin yanında 140.000 okul, 10.000 yetimhane. 500 hastane ve 16.000 sağlık kliniğini de içine almaktadır. Mensuplarının dünya algısı üzerinde doğrudan bir etkiye sahip olan bu kilise her zaman için dünya siyaset sahnesinin aktif bir figürü olmuştur (Özatic, 2019, s.52).

Siber mekânın tüm potansiyelini tam kapasite kullanan Vatikan gelişen teknolojiyi lehine çevirmeye çalışarak Katolikleri de bu yönde etkilemeye çalışmaktadır. Örneğin taşınabilir bilgisayar ve internetten istifade edebilme becerisini ile tanınan II. Ioannes Paulus'un "Yeni teknolojileri kullanın! Dünya çatışmasından çekinmeyin! Yeni teknoloji üzerindeki zayıflıklarınız ve eksikleriniz sizi korkutmasın" sözleri Vatikan'ın konuyla ilgili resmi tutumunu ortaya koymuştur (Aliyev, 2015, s. 161).

Şekil 1: Vatikan Bayrağı

Vatikan Devleti'nin devlet sembolü olarak bayrağı ve marşı¹³ bulunur. Kendine has özelliklerinden ötürü "milli marş" olarak adlandırılmasının doğru olmadığı Vatikan tarafından da ifade edilen bu müzikal tema "Papalık Marşı" olarak anılır (Işık, 2001, s.121).

Kardinal Gattoffi tarafından tasarlanan Vatikan bayrağı ise dünyadaki kare olarak tasarlanan iki bayraktar biridir.¹⁴ Beyaz ve altın sarısı iki dikey şeritten oluşmaktadır (Koca, 2008, s.3-13). Beyaz tarafta kırmızı bir iple birbirine bağlanmış

biri altın biri gümüş çapraz iki anahtar yer almaktadır. Anahtarın üstünde ise papalık tacı¹⁵ yer almaktadır (web.archive.org). Anahtar figürü İncil’de geçen’’ Göklerin egemenliğinin anahtarlarını sana vereceğim.’’ ifadesinden gelmektedir ve yetkiyi sembolize etmektedir.(kutsalkitap.info.tr).

Vatikan’da İtalyan Cumhuriyeti tarafından basılan Vatikan lireti kullanılmaktadır. Üzerinde papa portesi olan Vatikan lretini İtalyan lretini ile aynı değerdedir.

15 Eylül 1951 tarihli Vatikan kararnamesine göre savaşta kullanabileceği bir deniz filosuna da sahiptir. Evrensel Posta Birliği, Uluslararası Buğday Konseyi, Dünya Entelektüel Organizasyonu, Uluslararası Endüstriyel Birlik gibi birçok uluslararası organizasyonun üyesi olan Vatikan aynı zamanda 1936 Londra Denizaltı Savaş Protokolü, 1949 Cenevre Savaş Esir, Yaralı Antlaşması, gibi birçok uluslararası antlaşmaya Vatikan Kilise hükümeti sıfatıyla imza atmıştır (Işık, 2008, s.91-93).

Vatikan, Birleşmiş Milletlere (BM) daimi üye olmamakla birlikte BM genel kurulu oturumlarına katılabilen ve daimi gözlemci statüsünde bulunan tek BM üyesidir (Koca, 2008, s.3.12).

Vatikan pasaportu bizzat papa tarafından verilir. Geçici olan bu pasaportu Vatikan istediği zaman tek taraflı olarak iptal edebilir ya da hiç verilmemiş gibi kayıtlardan çıkarabilir. Irk veya milliyet gözetmeden verilebilen bu pasaportu almanın tek koşulu pasaport alacak şahsın Katolik kilisesi’ kayıtlı olmasıdır (Altındal, 2015, s. 13-15).

Papalık 500 yılı aşkın bir süredir İsviçreli muhafızlar olarak bilinen özel paralı askeri birlik tarafından korunmaktadır. Bu durum ünlü devlet kuramcısı Machiavelli tarafından askerlerin papayı kendilerine daha fazla para veren düşmanlara teslim edeceği savı ile eleştirilse de papalar 1506 yılından itibaren İsviçreli muhafızlar tarafından korunmaktadır. Papaların birkaç defa İsviçreli muhafızlar tarafından ihanete uğraması Makyavelli haklı çıkarsa da inanışa göre İsviçreli muhafızlar papaya

ihanet etseler bile Vatikan'ın hiçbir sırrını açıklamaz çünkü inanişaya göre; "Vatikan'da öğrenilen sırlar öbür dünyada bile açıklanmaz". Vatikan'ın sırları açıklayanların nesiller boyunca ailelerinin canlarının ve mallarının güvende olmayacağına inanılır (Altındal, 2015, s. 13-14).

Papanın muhafız alayının İsviçrelilerden seçilmesinin sebebinin 16. yüzyılda Alplerde zorlu hayat şartları altında yaşayan İsviçrelilerin hayatta kalmak için yağmacılık yaptığı, bundan dolayı da savaş kabiliyetlerinin geliştiği muhafızların resmi internet sitesinde yazsa da bu geleneğin Tapınak Şövalyelerine¹⁶ dayandığı da iddia edilmektedir (Eraslan, 2021, s. 99). Bu karizmatik ve kutsal pozisyonda olabilmek için erkek olmak, Katolik inancına tabi olmak, İsviçre vatandaşı olmak, ruhen ve bedenen sağlıklı olmak, 19-30 yaş aralığında ve bekar olmak, en az 1,74 m. boyunda olmak, soylu bir aileye mensup olmak şartlarını sağlamak gerekmektedir (Eraslan, 2021, s.97).

8-Papalığın Türklerle İlişkisi

Osmanlı ile Papalık ilişkileri Orhan Gazi döneminde başlamıştır. Sınırların genişlemesi ile Latinlerin Osmanlı topraklarına dâhil olması Papalık ile Türklerin ilişkilerini zorunlu kılmıştır. Papa XXII. John, Piskopos William Durandus'u Bursa'ya Orhan Gazi'nin yanına göndererek Suriye'deki Latinler için daha elverişli koşulların sağlanması hakkında görüşülmesini istemiştir. Katolik tebaayı himaye etmek adına başlayan Papalık-Osmanlı ilişkileri sonraki yıllarda dostane bir şekilde devam edememiş, özellikle Fatih'in İstanbul'u fethi ile beraber gerginliğini korumuştur (Türkan, 2014, s. 125). İlerleyen dönemlerde de Osmanlı ilerleyişinden rahatsız olan Hıristiyan İmparatorlar papalığa başvurmanın deva sunacağı düşüncesiyle hareket etmişlerdir.

Şehzade Süleyman Bey'in 1356'da Çimpe Kalesine hâkim olmasından rahatsız olan Bizans İmparatoru Kantakuzenos papalık ile iletişim kurarak iki kilise arasında birliği gerçekleştirmek için konsil toplanması talebini bildirmiştir. Osmanlı

ilerleyişini durduramayan Kantakuzenos tahttan feragat etmek zorunda kalmış yerine geçen V. İoannes 1355 yılında Papa'ya ahalisiyle birlikte Katolik mezhebini benimseyeceğine dair söz vermiştir. Bunun üzerine kutsal bir saldırı gerçekleştirmek amacıyla harekete geçen papalık müttelikleri ile Osmanlılar arasında Lâpseki ve Saros'da meydana gelen mücadele dolayısıyla papalığın Osmanlılara karşı harekete geçirdiği ilk kuvvet ve ilk yenilgi olarak tarihe geçmiştir (Çalışkan, 2018, s.53). Papalık ve Osmanlı arasındaki bu gergin ilişki uzun yıllar devam etmiştir. 1443 yılında Papa IV. Eugenius sultan Murad'dan “çok büyük hain Türk”, “Hıristiyanlığın geleneksel düşmanı” olarak bahsettiği bir genelge yayınlarak Hıristiyan kralları Türklere karşı savaşa çağırılmış ve Türklere karşı mücadele etmenin “dinsel bir yükümlülük” olduğunu vaaz etmiştir (Çalışkan, 2018, s.85).

Fatih Sultan Mehmet'in İstanbul'u fethi Hıristiyan dünyasında derin bir infiale neden olmuştur. Fetihden iki ay sonra Papa V. Nicholas Fatih Sultan Mehmet için; babası gibi ruhları dahi yok etmek isteyen şeytan, ölümün çocuğu, deccalin habercisi, şeytanın çocuğu gibi kitlelerin dini duygularını sömürmek amaçlı ifadeler kullanmış ve krallara canları, malları pahasına harekete geçmeleri gerektiğini yazdı. Kutsal savaşa katılacak ve katkıda bulunacak olanların günahsız sayılacağını, sefer için din adamları dâhil toplumun her kesiminden vergi alınacağını vergi vermeyenlerin din adamı dahi olsa aforoz edileceğini bildirmiştir (Zinkeisen, 2011, s.152,153).

“Bu doktrinlerden babam sapsa, yaktırım.” diyecek kadar kilise doktrinlerine bağlı olan Papa IV. Paul, tarihte hoşgörüsüzlüğün temsilcilerinden olmuştur. İspanyol ve Fransız orduları ile baş edemeyen Paul, o güne kadar Hıristiyan âleminin baş düşmanı ilan ettiği Kanuni Sultan Süleyman'a başvurarak ondan yardım istemiştir. Papa'yı, Hıristiyan prenslerin gazabından koruyan Kanuni Katolik Kilisesi'ni muhtemel bir çöküşten kurtarmıştır. Kanuni döneminde sekiz papa değişmiş ve Kanuni bunların hepsi ile yakın ilişki içerisinde olmuştur (Altındal, 2015, s.71).

Bu dönemde Osmanlı ile papalık arasındaki ilişkiler gayrı-resmi bir şekilde devam etmekteydi. Sultan Abdülaziz'e Papa IX. Pius hediyeler göndermiş, papanın

bu jestine karşılık vermek isteyen Osmanlı devleti bir takım diplomatik engellerle karşılaşmıştır. Papaya verilecek olan hediye İtalya elçisi aracılığıyla verilmek istenmiş ancak Papa İtalya'nın Vatikan'ı işgali dolayısıyla gelen elçiyi kabul etmeyeceğini belirtmiştir (Türkan, Akbulut, 2019, s.132).

XIX. yüzyılın başlarına gelindiğinde Osmanlı'da yaşanan Ermenilere millet statüsü verilmesinde Papa XVI. Gregor büyük rol oynamıştır. Bundan dolayı Papa XVI. Gregor'un kardinalken elde ettiği en büyük başarılarından birinin Osmanlı ile Ermeniler arasındaki anlaşmada oynadığı rol olduğu dile getirilmiştir (Türkan 2014, s.196).

1789 Fransız İhtilali'nden sonraki süreçte her iki devlette ihtilalin getirdiği yeni fikir akımlarından olumsuz etkilenmiş ve bu atmosfer içerisinde iki devlet de dostluk kurma ihtiyacı hissetmiştir (Türkan, Akbulut, 2019, s.126). Osmanlı Devleti Mısır Valisi Mehmet Ali Paşa ile mücadele ettiği dönemde Lübnan'da yaşayan Katolik Marunîlerin Osmanlı saflarında yer almasını sağlamak için Papalık ile iyi ilişkiler kurma yoluna gitmiş bu bağlamda Paris Elçisi Fethi Paşa Papa XVI. Gregor'u ziyaret etmiştir. Bu ziyaretle, çatışma halindeki haç ve hilal büyük yakınlıkla içerisine girmiştir. Katoliklerin Osmanlı Devleti'nde rahat bir yaşam sürdüklerini ifade eden Papa XVI. Gregor teşekkürlerini bildirmiş ve Fethi Paşa'ya bir madalya ve kutu hediye etmiştir. Daha sonra Mustafa Reşit Paşa ve Şekib Paşa da papalığı ziyaret eden Osmanlı devlet adamlarından olmuştur. 1847'de Şekib Efendi'nin papayı ziyareti sırasında, papayı Hz. Süleyman peygambere Osmanlı Hükümetini de Sebe Melikesine benzetmek suretiyle yaptığı papalık makamını yücelten konuşmaları Roma basınında ilgi görmüştür (Türkan, 2014, s.199).

Abdülmecit döneminde yaşanan olumlu gelişmeler sonucu İstanbul'da "papa vekili" adıyla birinin görevlendirilmesine karar verilmiştir. Papa vekili adıyla görev yapacak olan memurun diplomatik bir vasfı yoktu. Katoliklerle ilgili resmi işlerin önceden olduğu gibi Fransa üzerinden yürütülmesine karar verilmiştir. Bu

durum I. Dünya Savaşı'nda Osmanlı'nın Fransa'ya tanıdığı kapitülasyonları tek taraflı kaldırmasına kadar böyle devam etmiştir (Türkan, Akbulut, 2019, s.128). Papalık ve Osmanlı arasındaki iletişimi sağlamak amacıyla kurulan bu kurum ile birçok sorun çözülmüştür (Türkan, 2014, s.211). Osmanlı-Papalık ilişkilerinde önemli bir gelişme olan bu hareketle papalığın gücü artmış, böylelikle Osmanlı topraklarında yaşayan Katolikler üzerinde Fransa, Avusturya gibi devletlerin nüfuzu kırılarak, müdahaleci tavrı önlenmiştir. Ancak bu memuriyetinin yetkilerinin dışında hareket ederek, amacının dışına çıkmasını engellemek adına sınırlama getirilmiştir. Papa vekilinin görevi Osmanlı hükümeti tarafından kendisine beyan edilen konuları papalığa bildirip, iki devlet arasında diyalogu sağlamaktan sorumlu olmakla sınırlı tutulmuştur (Türkan, 2014, s.204). Bab-ı Ali'de papa vekili adıyla bir papalık temsilcisinin bulunması iki devlet açısından da birçok faydası olmuş ancak vekilin zaman zaman Katoliklerin iç işlerine müdahalesi Osmanlı-Papalık ilişkilerine olumsuz olarak yansımıştır (Türkan, 2014, s.207).

II. Abdülhamit'in saltanatının ilk yıllarına ait İngiliz belgeleri, yeni padişahın Hıristiyanlık karşıtı bir politika takip ettiğini iddia etmektedir. Ancak döneme ait Osmanlı arşiv belgeleri incelendiğinde Protestan kilisesine ait okulların en fazla Abdülhamit Han döneminde açıldığı görülmektedir (Yazıcı, 2014, s.235.) Bu dönemde Osmanlı-Vatikan ilişkilerinin olumlu bir sürece girmiş olması, İngiliz belgelerinin iddialarını çürütmektedir. II. Abdülhamit döneminde meydana gelen 93 harbi sırasında Gazi Osman Paşa beş ay boyunca silah ve asker bakımından daha üstün olan Rus ordusuna karşı Plevne'yi başarıyla savunarak dönemin askeri uzmanlarının dahi bakış açısını değiştirmiştir (Çavuş, 2015, s.10).

Papa kendisini ziyarete gelen Bedros Efendi'ye Plevne Kahramanı Osman Paşa'nın sormuş ve O'nu takdir etmiştir. Abdülhamit Döneminde karşılıklı elçilik açılması gündeme gelse de bu durum biraz da Fransa'nın olumsuz tutumu nedeniyle fiiliyata dökülmemiş, ilişkiler Fransa üzerinden yürütülmüştür. Ancak I. Dünya

Savaşı çıktığında Osmanlı'nın kapitülasyonları tek taraflı kaldırdığını açıklaması Papalık ile olan ilişkileri olumsuz etkilemiştir. Fransa ile ilişkilerin kesilmesi sonucu yaşanan belirsizlik Katolik kurumları ile ilgili birçok sorun yaşanmasına sebep olmuştur. İstanbul'daki papa vekilinin Vatikan'la şifreli yazışmalarına izin verilerek iletişim noktasında birtakım kolaylıklar da sağlanmıştır. Papa vekili Monsenyör Dolci'ye göre eğer Vatikan, Osmanlı ile diplomatik ilişkilere girmezse, Katolikler için hiç de iyi olmayan sonuçlar doğabilirdi. Ancak onun düşünceleri papalık tarafında bir karşılık bulmamıştır. Vatikan'a göre, Fransa bunu kendisine vurulan bir darbe olarak algılayacak ve bu ülkede yaşayan Katoliklerin durumu kötüleşebilecekti (Türkan, Akbulut, 2019, s.136-137). I.Dünya Savaşı'nı "Avrupa'nın İntiharı" olarak nitelendiren Papa Benedict barışın sağlanması adına çalışmalarda bulundu ve savaş mağdurlarına yardım gönderdi. Hatta 1917'de yedi maddelik bir barış planı bile öneren papanın önerisi taraflarca dikkate alınmadı (Collins, 2011, s.73.)

Savaş devam ederken yumuşak politikalar takip eden papalık, esirlerin mübadelesi hakkında Osmanlı ile muhasım devletler arasında aracılık yapmıştır. Dönemin papası XV. Benedikt Osmanlı padişahı V. Mehmed'e savaşın sonlanması adına mektup göndermiştir. Çanakkale'de ölen düşman askerleri için yapılacak olan mezar kitabeleri papalığın İstanbul vekili tarafından düzelmiş ve masrafları da bu makam tarafından karşılanmıştır (Türkan, Akbulut, 2019, s.140-141).

Savaş karşıtı duruşuyla dönemin önde gelen Avrupalı liderleriyle ters düşen Papa Benedict savaş sırasında Basra'da Türk yaralıları için bir hastane kurulmasını sağlamış, Türk savaş esirlerine iyi davranılması için İngiliz, Fransız ve İtalyanlar nezdinde girişimleri de olan papanın bu hareketlerine karşılık Osmanlı hükümetinin katkısı ile İstanbul'daki Katolik Katedrali Saint Esprit'in avlusuna heykeli dikilmiştir (Demirci, 2021, s. 1996). İtalyan heykeltıraş Quattrini tarafından yapılan heykel altı bin dokuz yüz seksen liraya mal olmuş, dönemin Osmanlı Padişahı Vahdettin heykelin yapımı için 500 Osmanlı lirası vermiştir (www.haberler.com).

9-Türkiye Cumhuriyeti İle İlişkiler

Osmanlı Devleti ile diplomatik ilişkilerin kurulması yönünde oyalayıcı taktikler uygulayan Vatikan, Türkiye Cumhuriyeti kurulduktan sonra bu politikasından vazgeçerek yeni Türk hükümetiyle ilişki kurmaya çalışmış ancak Türkiye Cumhuriyeti'nin kuruluşundan 1960'lı yıllara kadar tüm çabalara rağmen Vatikan ile resmi bir ilişki kurulamamıştır (Türkan, Akbulut, 2019, s.141-144).

Türkiye ve Vatikan arasında resmi ilişkilerin kurulmasında daha sonra "Türk Dostu Papa" olarak da anılacak olan XXIII. John, papa olmadan önceki adı ile Angelo Guisepppe Roncalli'nin etkisi vardır. 1935-1944 yılları arasında papalığın Türkiye temsilcisi olarak Şişli'de yaşayan Roncalli, Papa XII. Pius'un ölümü üzerine papa seçilmiş ve "XXIII. John" adını almıştır. Türkçeyi çok seven ve öğrenmeye gayret eden Roncalli, tepkilere rağmen Katolik ayinlerde Türkçe ifadeler kullanmaya başlamıştır.¹⁷ Mustafa Kemal Atatürk ile hiç tanışmasa da O'nun "Yurtta sulh cihandan sulh!" sözünü çok anlamlı bulan Roncalli'nin papa olduktan sonraki en önemli genelgelerinden birinin Pacem in Terris (Dünyada Barış) adını taşıması bu açıdan anlamlıdır (Çoban, 2017, s.51).

Roncalli papalığın Türkiye temsilcisi olarak İstanbul'da kaldığı süre boyunca başta Türk siyasetçiler olmak üzere entelektüel çevreden de dostlar edinmiştir. Türk hattatların son resmi reisi **Kâmil Efendi**'nin oğlu Şeref Akdik ile de dostluk kurmuştur. Şeref Akdik, babasının hattı olan üzerinde Hz. Ali'ye ait olduğu söylenen "**Rutbetu'l-ilmî ale'r-ruteb**", yani "**Rütbelerin en yücesi, bilgin kişinin rütbesidir**" sözünün yazılı olduğu bir levhayı Roncalli'ye hediye etmiş, **Roncalli de** bu levhayı Vatikan'a ait temsilcilik binasındaki mihrabına asarak dualarını senelerce bu levhanın önünde yapmıştır (Habertürk, 2022).

Cumhurbaşkanı Celal Bayar'ın 1959 yılında Vatikan ziyareti ve Papa XXIII. Jean ile yaptığı görüşmenin ardından, iki devlet arasında resmi ilişkilerin kurulması yapılan çalışmalar hız kazanmıştır ve 11 Nisan 1960 tarihinde Sultan Abdülmecit

döneminde başlayan dostane ilişkiler, sonunda resmi hale dönüşmüştür (Türkan, Akbulut, 2019, s.147). Karşılıklı olarak büyükelçilikler açılmış, Nureddin Vergin ilk Vatikan büyükelçimiz olmuştur (vatikan.be.mfa.gov.tr).

Türkiye'ye gelen ilk papa ise 1967 yılında VI. Paul olmuştur. Daha sonra, 1979 yılında Papa II. Jean Paul, 2006 yılında XVI. Benedict ve son olarak 28-30 Kasım 2014 tarihlerinde Papa Fransuva ülkemizi ziyaret etmişlerdir. Recep Tayyip Erdoğan da 5 Şubat 2018'de Vatikan'ı ziyaret eden Türk devlet başkanları arasında yerini almıştır (www.mfa.gov.tr).

Vatikan Türkiye ilişkileri; sözde soykırım iddiaları, Kürt sorunu, Göçmen sorunu, dinler arası diyalog, insan hakları, Türkiye'nin AB'ye üye olma süreci gibi Türkiye'yi uluslararası mecrada ilgilendiren konular etrafında şekillenmiştir (Ghraei, 2020, s.76).

Sonuç

Hristiyanlığın en önemli şahsiyetlerinden biri olan papa ve onunla özdeşleşen Vatikan, yönetim şekli ve diğer özellikleri ile dünyanın farklı ülkelerinden biridir. Dünya siyasetine büyük ölçüde yön vermiş ve hala da vermeye devam eden papalık aradan geçen yıllar içerisinde meydana gelmiş savaflara, anlaşmalara, ihtilallere rağmen hala mevcudiyetini sürdürmektedir.

Roma İmparatorluğu ve Yahudiler arasında mücadelelerin olduğu bir dönemde, Filistin'in Nazaret bölgesinde dünyaya gelen İsa peygamberin mesajı çarmıh hadisesinden sonra havariler aracılığı ile yayılmaya başlamıştır. Hristiyan din geleceğine göre İsa'nın emri üzerine Filistin dışına çıkarılan havari Petrus'un etrafında papalık kurumu teşkilatlanmaya başlamıştır. Bugün hala mevcudiyetini devam ettiren bu kurumun başında Katolik mezhebinin en yüksek ruhani lideri olan papa bulunmaktadır. Hristiyanlık tarihinin eski kurumlarından biri olan papalığın tarihi var olduğu günden itibaren dünya siyasetini önemli ölçüde etkilemiştir. Papalık ku-

rumunun ilk temsilcisi olan Petrus, Roma İmparatoru Nero döneminde öldürülmesinden sonra Vatikan tepelerine defnedilmiş ve burada zaman içerisinde papaların ikametgâhı ve yerleşim birimleri inşa edilmesi bugün Vatikan olarak bildiğimiz şehir devleti meydana gelmiştir.

1869 I. Vatikan Konsili'nde kabul edilen dogma ile papanın, Tanrı tarafından seçildiği, yanılmaz ve yanılmaz olduğu kabul edilmiştir. Bu sayede daha da güçlenen papalık kurumu kimsenin karşı gelemediği mutlak bir güce dönüşmüştür.

Papalığın tarih boyunca bu denli güçlü bir kurum olmasında aforoz yetkisine sahip olması önemli bir etken olmuştur. Dinden çıkarma olarak adlandırabileceğimiz aforoz yetkisini siyasi çıkarlar uğruna kullanmaktan çekinmeyen papalar devletler arası ilişkilerde çıkarlarını koruyabilmek adına monarkları bu yetki ile baskı altında tutmuşlardır.

Hristiyanlığın en önemli kurumlarından olan papalığın Türklerle çatışması kaçınılmaz olmuştur. Osmanlı ile ilk ilişkiler Orhan Gazi döneminde başlamış olup, Fatih'in İstanbul'u fethi ile daha da gerilmeye başlamıştır. Sonraki dönemlerde Fransa'nın Osmanlı içerisinde yaşayan Katolik halkı bahane ederek Osmanlı'ya yaptığı baskıyı azaltmak amacıyla Osmanlı Devleti, papalık ile dostluk kurmaya çalışmış ancak tüm uğraşlara rağmen papalık ve Osmanlı Devleti arasındaki ilişki diplomatik nezaket çerçevesinde devam etmiştir.

Sonuçta Türkiye Cumhuriyeti ve papalık arasındaki resmi ilişki 1960'lara kadar kurulamamıştır. Bu durumda, Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti'nin laik bir devlet olmasından mütevellit papalık ile ilişki kurmak istememesi etkili olmuştur. Arşivlerinde Osmanlı ve Türkiye ile ilgili birçok belge bulunduran Vatikan'ın tarihinin, yapısının bilinmesi gerek Türk tarihinin, gerek dünya tarihinin anlaşılması ve devletlerin politikalarına yöne vermesi açısından önem teşkil etmektedir.

Son Notlar

¹ Arapça adı Beytüllahim olan Filistin özerk bölgesinde bir kent.

² İsa'nın doğumu İncil'de şu şekilde aktarılmıştır İsa Mesih'in doğumu şöyle oldu: annesi Meryem, Yusuf'la nişanlıydı. Ama birlikte olmalarından önce Meryem'in Kutsal Ruh'tan gebe olduğu anlaşıldı. Nişanlısı Yusuf, doğru bir adam olduğu ve onu herkesin önünde utandırmak istemediği için ondan sessizce ayrılmak niyetindeydi. Ama böyle düşünmesi üzerine Rab'bin bir meleği rüyada ona görünerek şöyle dedi: “Davut oğlu Yusuf, Meryem'i kendine eş olarak almaktan korkma. Çünkü onun rahminde oluşan, Kutsal Ruh'tandır. Meryem bir oğul doğuracak. Adını İsa koyacaksın. Çünkü halkını günahlarından o kurtaracak.” Bütün bunlar, Rab'bin peygamber aracılığıyla bildirdiği şu söz yerine gelsin diye oldu: “İşte, kız gebe kalıp bir oğul doğuracak; adını İmmanuel koyacaklar.” İmmanuel, tanrı bizimle demektir. Yusuf uyanınca Rab'bin meleğinin buyruğuna uydu ve Meryem'i eş olarak yanına aldı. Ama oğlunu doğuruncaya dek Yusuf ona dokunmadı. Doğan çocuğun adını İsa koydu.

³ “Gök ve yer bütün öğeleriyle tamamlandı. Yedinci güne gelindiğinde Tanrı yapmakta olduğu işi bitirdi. Yaptığı işten o gün dinlendi. Yedinci günü kutsalı. Onu kutsal bir gün olarak belirledi. Çünkü Tanrı o gün yaptığı, yarattığı bütün işi bitirip dinlendi.” (Yaratılış, 2:1-3)

⁴ Bir de: “Biz, Allah'ın Rasûlü Meryem oğlu İsa Mesih'i öldürdük” demeleri yüzünden. Oysa onlar İsa Mesih'i ne öldürebildiler ne de çarmıha gerebildiler. Öldürdükleri başkası idi, fakat onlara İsa gibi gösterildi. Şüphesiz ki İsa hakkında anlaşmazlığa düşenler, onun öldürülmesi hususunda da şüphe içindedirler. Bu konuda zanna tâbi olmaktan başka hiçbir bilgileri yoktur. Kesin olan şu ki, onu öldüremediler:

⁵ II: yüzyılda ortaya çıkan Ferisilik üç büyük Yahudi mezhebinden biri olup siyasi ve dini bazı sebeplerden dolayı Saddukiler ve Essenilerden ayrılmıştır. İngilizce “Pharisee” kelimesi “ikiyüzlü”, “sahte sofu”, “mürai” gibi anlamlara gelmektedir. Bu durumda İsa Peygamberin İncillerde Ferisilerden sürekli ikiyüzlüler olarak bahsetmesinin etkili olduğu düşünülmektedir. Günümüze kadar varlığını sürdüren Ferisiler, Ortodoks Yahudiliğin temsilcileridir. Bk. Bekir Zakir Çoban, “ Josephus’un Gözüyle İlk Dönem Yahudi Fırkaları”, Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi, 27(2008), ss. 57-69.

⁶ Hıristiyanlar İsa Peygamberin ölmeden önce havarisi Petrus’un Roma İmparatoru Nero’nun zulmü altında öldürüldüğünü İncil’de, bir telmih ile işaret ettiğine inanmaktadır. Petrus’un öldürüldüğü mekân Nero’nun arenasına yakın bir yerde mevcut olan “vaticanus” tepesidir. Bu tepeye adını veren “vaticanus” kelimesinin etimolojik yapısında “kehanette bulunmak” anlamının olması buna dayanmaktadır.

⁷ Papanın en önemli görevini ihtiva eden “roma başpiskoposu (Eveque de Rome) “unvanının dışındaki diğer unvanları şunlardır;

1. İsa Mesih’in Vekili (Vicare de Jesus Christ).
2. Evrensel Kilisenin Yüce Sahibi (Souverin Pontife de l’Eglise universelle).
3. Batı’nın Partiği (patriarcher de l’Occident).
4. Tanrı’nın Hizmetkârlarının Hizmetçisi (Serviteur de Serviteurs de Dieu).
5. Havarilerin Prensinin Havarisi (Successur du prince des apotres).
6. İtalya’nın Başrahibi (rimat d’Italie).
7. Roma Eyaleti’nin Bölge ve Şehir Sorumlusu (Archeveque et metropolitte de la province romain).

8. Vatikan Site Devleti’nin Yüce Rahibi (Souverain de l’Etat de la Cite du Vatican)

⁸ Kardinal, Katolik Hıristiyan din adamları hiyerarşisinde Papa’dan hemen önceki din adamı rütbesidir. Bkz.: “cardinal”, The American Heritage Dictionary of The English Language, s. 289.

⁹ Amerikalı romancı Donna Woolfolk Cross’un efsanevi Papa Joan hakkındaki aynı adlı romanına dayanan 2011 yapımı Papa Joan filmi tarihteki ilk vetek kadın papayı anlatmaktadır.

- ¹⁰ Din dışı, sapkın anlamına gelmektedir.

¹¹ Hıristiyanlar İsa Peygamberin ölmeden önce havarisi Petrus'un Roma İmparatoru Nero'nun zulmü altında öldüreceğine İncil'de, bir telmih ile işaret ettiğine inanmaktadır. Petrus'un öldürüldüğü mekân Nero'nun arenasına yakın bir yerde mevcut olan "vaticanus" tepesidir. Bu tepeye adını veren "vaticanus" kelimesinin etimolojik yapısında "kehanette bulunmak" anlamının olması buna dayanmaktadır.

¹² 1919 Laterano Antlaşması 1. Madde.

¹³ Charles Gounod tarafından "Marche Sacerdotale" adıyla bestelenmiş olan eser, 16 Ekim 1949'da Papa 12'nci Pius tarafından Vatikan marsı olarak kabul edilmiştir. Bknz. https://www.youtube.com/watch?v=ngXwCpRn_GM (Erişim Tarihi:15.09.2022)

¹⁴ Diğeri İsviçre bayrağıdır.

¹⁵ Papalık Tacı yani The Papal Tiara olarak da bilinen bu taç üç katlı olup Papa'nın üç özelliği olan "Baş Çoban", "Baş Öğretmen", "Baş Rahip" özelliklerini hatırlatmaktadır. Tacın üst merkezindeki altın haç ise Hz. İsa'nın hükümranlığını göstermektedir.

¹⁶ Tapınak Şövalyeleri İlk Haçlı Seferi sonrasında (1119) dokuz Fransız şövalye tarafından kurulmuş olan askeri bir tarikattir. Ayinlerinde çarımha tükürmek, şeytana tapmak, eşcinsel faaliyetlerde bulunmak gibi suçlamalardan dolayı birçoğu katliama tabi tutulmuştur.

¹⁷ Ayinlerinde "Tanrı mübarek olsun." ifadesini kıldığında Katolik cemaatinden sert tepkilerle karşılaşır. Hatta bazıları kiliseyi terk eder.

Kaynakça

Ağkuş, Y., Altuncu, A. (2017). Yahudi Kutsal Metinlerinde ve Kur'an'da Şabat (Cumartesi) Yasakları ve Mesh Hadisesi. *İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi*, 6/5 s. 2775-2794.

Altındal, A. (2015). *Vatikan ve Tapınak Şövalyeleri*. İstanbul: Alfa Yayıncılık.

Arslantaş, N. (2011). *İslam Toplumunda Yahudiler*. İstanbul: İz Yayınları.

Aydın, F. (2011). *Pavlus Hıristiyanlığına Giriş*. Ankara: Eski Yeni Yayınları.

- Aydın, M. (2010). *Dinler Tarihine Giriş*. Konya: Literatürk Yayınları
- Aydın, M., Eroğlu, A. "Papalık". TDV İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/papalik> (Erişim Tarihi:01.09.2022).
- Bahadır, G. (2013). Hıristiyanlığın Antakya'da Şekillenmesi ve Habib-i Neccar. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 10/23, s. 204-214.
- Berk, F. (2012). Azizi Paul ve Şam Vizyonu. *Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi*, 1/1 s. 505-516.
- Caka, E. (2009). *Pavlus'un Mektupları*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Caka, E. (2014). *Bir Mistik Olarak Pavlus*. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Collins, M. (2011). *The Vatican*. New York: DK Publishing.
- Çalık, E. (2020). Hıristiyan Medeniyetinin Siyasi Kaynakları. *Bayburt Üniversitesi İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 3, s. 85-94.
- Çalışkan, S. (2018). *Papalığın Osmanlılara Karşı Faaliyetleri ve Osmanlı Kaynaklarında Papalık (1302-1622)*. Yayınlanmış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü,
- Çavuş, R. (2015). Plevne Müdafaası'nda Topun Önemi. *OTAM*, S.38, s. 1-12.
- Çoban, B. (2020). *Geçmişten Günümüze Papalık*. İstanbul: İnsan Yayınları.
- Çoban, B. (2017). Angelo Giuseppe Roncalli'nin İstanbul Günleri. *Tarih ve Gelecek Dergisi*, 3/3, s. 46-61.
- Çoban, B. (2007). Bir Yahudi Olarak Hz. İsa. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 25, s. 43-58.
- Çoban, B. (2008). Josephus'un Gözüyle İlk Dönem Yahudi Fırkaları. *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 27, s. 57-69.
- Çoban, B. "Pelin Çift İle Gündem Ötesi" Program, Vatikan Ve Papalar, TGRT 1, 18 Temmuz 2020.
- Demirci, S. (2021). Papa XV. Benedictus'a Hitaplı Kırgızistan'daki Ürkün'ü Anlatan Mektup. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 10/3, s. 1990-2007.
- Demirci, K. "Engizisyon," TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/engizisyon> (Erişim Tarihi: 01.09.2022).

-
- Demirci, K. "Hıristiyanlık," TDV İslâm Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/hiristyanlik#1> (Erişim Tarihi: 09.01.2022).
- Doğrul, Ö. (1947). *Yeryüzündeki Dinler Tarihi*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Eliade, M. (20179). *Dinsel İnançlar ve Düşünceler Tarihi*. İstanbul:Kabalıcı Yayınları.
- Eraslan, O. (2021). Vatikan'ın Koruyucuları İsviçreli Muhafızlar Ve Kökenleri Hakkındaki İddialar. *İFD İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 2/2 s. 94-102.
- Esgin, M. (2013). İşkence ve Engizisyon. *Bozok Üniversitesi ilahiyat Fakültesi Dergisi*, 3, s. 39-60.
- Güllü, R. (2019). Vatikan'ın Devletleşmesi ve Türk Kamuoyu. *Yakın Dönem Türkiye Araştırmaları*, 36, s. 1-28.
- Ghraei, H. (2020). *2013 Sonrası Vatikan'ın Orta Doğu Politikası*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Bilgi Yönetimi Anabilim Dalı Stratejik Araştırmalar Programı.
- Gündüz, Ş. (2007). *Yaşayan Dünya Dinleri*. İstanbul: Diyanet Yayınları.
- Güngör, A. (2009). Papa'nın Yanılmazlığı Konusundaki Tartışmalar ve Katoliklerin Yaklaşımları. *Dini Araştırmalar* 12 / 34, s. 7-26.
- Has, K. Hz. İsa ve Tarihsel Yaşamın Bilgi Kaynakları. *Fırat Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 5, (2000), s. 193-207.
- <https://www.vatican.va/content/vatican/en/holy-father.index.html#holy-father> (Erişim Tarihi:07.09.2022).
- https://web.archive.org/web/20150924164133/http://en.radiovaticana.va/news/2015/09/21/united_nations_to_raise_holy_see_flag_on_september_25/1173557 (Erişim Tarihi:15.09.2022).
- <https://kutsalkitap.info.tr/?q=mat%2016:19> (Erişim tarihi:15.09.2022).
- https://www.youtube.com/watch?v=ngXwCpRn_GM (Erişim Tarihi:15.09.2022).
- <https://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/1830345-hazreti-alinin-papanin-mihra-bindaki-sozu> (Erişim Tarihi:20.09.2022)
- <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-vatikan-siyasi-iliskileri.tr.mfa> (Erişim tarihi:20.09.2022).
- <https://www.mfa.gov.tr/vatikan-siyasi-gorunumu.tr.mfa> (Erişim Tarihi:20.09.2022.)
- <http://vatikan.be.mfa.gov.tr/Mission/MissionChiefHistory> (Erişim Tarihi: 20.09.2022).

<https://www.haberler.com/guncel/istanbul-un-gobeginde-papa-heykeli-6742476-haberi/> (Erişim tarihi:20.09.2022).

https://tr.wikipedia.org/wiki/Papalar_listesi (Erişim Tarihi:21.09.2022)

<https://www.ahdictionary.com/word/search.html?q=cardinal> (Erişim Tarihi:24.09.2022).

<https://press.vatican.va/content/salastampa/en/bollettino/pubblico/2017/04/06/170406e.html> (Erişim Tarihi:24.09.2022).

<https://www.milliyet.com.tr/gundem/vatikan-hakinda-bilgiler-vatikan-bayragi-anlami-2022-nufusu-baskenti-para-birimi-ve-saat-farki-6300300> (Erişim Tarihi:14.09.2022).

<https://www.haberturk.com/yazarlar/murat-bardakci/1830345-hazreti-alinin-papanin-mihra-bindaki-sozu> (Erişim Tarihi:20.09.2022).

<https://kuran.diyanet.gov.tr/> (Erişim Tarihi:24.10.2022).

Işık, H. (2001). *Günümüzde Papalık Teşkilatı*. Yayımlanmış Doktora Tezi, İstanbul: Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Kahraman, Ö., “İsa,” TDV İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/isa> (Erişim Tarihi: 09.09.2022).

Kızıloğlu, S. (2012). İsrail Devleti'nin kuruluşuna kadar geçen sürede Yahudiler ve Siyonizm'in Gelişimi. *Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2/1, s. 35-64.

Koca, A. (2008). *Vatikan'ın Türkiye'ye Bakışının Avrupa Birliği Perspektifinde Analizi*. Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi İstanbul: T.C. Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü.

Kitab-ı Mukaddes (2020) İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları.

Küçük, A., Tümer, G. & Küçük, M. (2014). *Dinler Tarihi*. Ankara: Berikan.

Lewis, B. (2019). *Papalığın Karanlık Tarihi*. İstanbul: Ketebe Yayınevi.

Mayer, J. (2020). II. Vatikan Konsili'nden Sonra Hıristiyan Dünyasındaki Yeni Temayüller Ve Gelişmeler. *Divan: Disiplinlerarası Çalışmalar Dergisi*, 9, s. 75-112.

Meydan, E. (2009). *Hıristiyan Kilise Otoritesinde Aforoz*. Basılmamış Doktora Tezi, Bursa: Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Norwich, J. (2011). *Absolute Monarchs: A History of the Papacy*. New York: Random House.

-
- Sargın, C. (2022). *Orta Bizans Dönemi Marjinal Psalterlerde Çarmih Sahnesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Sevinç, H. (2017). ‘‘Din Üç devlet(Suudi Arabistan-Vatikan ve İsrail’in Siyasal Sitem Analizi. *Researcher*, 5/3, s. 169-199.
- Özalp, M. (2017).Papalık Tarihinden Bir Kesit: IX. Pius Dönemindeki Dini ve Siyasal Gelişmeler. *AİBÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 17 s. 324-325.
- Özatic, İ. (2019). *Katolik Kilisesinin Moden-Seküler Siyasetle İlişkisi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Parmaksızoğlu, C. (2017). "Sultan II. Abdülhamid'in Papa XIII. Leo'yu İstanbul'a Daveti". *Türk Dünyası Araştırmaları*, 116, s. 145-158.
- Renan, E. (1964). *Havariler*. Z. İshan (Çev.), Ankara: MEB Yayınları.
- Schimmel, A. (2007). *Dinler Tarihi*. İstanbul: Kırkambar Yayınları.
- Şakiroğlu, M. ‘‘Vatikan’’, TDV İslam Ansiklopedisi, <https://islamansiklopedisi.org.tr/vatikan> (Erişim Tarihi:03.03.2021).
- Tevfiki, H. (2013). *Büyük Dinleri Tanımak*. M. Karaduman (Çev.). İstanbul: El-Mustafa Yayınları.
- Troll, C. (1999). Tarihi Bir Olay Olarak Hristiyanlık. *Cumhuriyet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 3, s. 257 – 272.
- Türkan, A. (2014). Osmanlı ile Papalık Arasındaki İlk Dostane İlişkiler ve Bunun Doğu Kilseleri Açısından Önemi. *Journal of History Studies* 6/6, s. 195-214.
- Türkan, A., Akbulut, B. (2019). Osmanlı'dan Cumhuriyete Türkiye Vatikan İlişkileri. *İslam Medeniyeti Araştırmaları Dergisi*, 4/1, s. 123-158.
- Vüqar A. (2015). Dinin Yaygınlaştırılmasında Çağdaş Bilgi Teknolojileri (Vatikan Örneği). *Niğde Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi* 8 / 2, s. 157-163.
- Usta, Y. (2009). *Vatikan'ın "Devlet"leşme Süreci ile Fener Rum Patrikhanesi'nin Politikalarının Bu Süreçle Benzeşen Yanlarının Analizi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Harp Akademileri Komutanlığı / Stratejik Araştırmalar Enstitüsü.
- Ünal, M. ‘‘Sümerce ve Etrüskçe Arkaik Türk Dilleridir’’. *İçinde Tarihten Bir Kesit, Etrüskler Sempozyumu Bildirileri*, (Bodrum 2-4 Haziran 2007).

- Yazıcı, S. (2014). Sultan II Abdülhamid Örneğinde Tarihsel Algılamının Değişimi. *History Studies International Journal of History*, 6/5, s.233-247.
- Yılmaz, Z. (2021). *El-Esas Fi't-Tefsir'de (Said Havva) Hıristiyanlık İle İlgili Bilgilerin Dinler Tarihi Açısından Değerlendirilmesi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Yılmaz, A. (2009). *Dinler Tarihi*. Ankara: Alter Yayıncılık.
- Yılmaz, M. (2017). Hukuk Tarihi Açısından Hıristiyanlık. *Sosyal Araştırmalar ve Davranış Bilimleri Dergisi*, 3/3, s.12-31.
- Yiğit, D. (2022). Kral VI (I). James Döneminde İskoçya'da ve İngiltere'de Cadı Avı. *Vakanüvis Uluslararası Tarih Araştırmaları Dergisi*, 7/1, s.422-466.
- Zeyzeveli, H. (2015). Hz. İsa'nın Akıbeti Hakkında Bazı Tespitler, Erişim Adresi: <http://ti-entertainment.com/dosya/hzisaninakibeti.pdf>
- Zinkeisen, J. (2004). *Osmanlı İmparatorluğu Tarihi*. N. Erçeli (Çev.). İstanbul: Yeditepe Yayınevi.

Extented Abstract

Christianity, the world's most populous religion, emerged in Palestine. During this period, the geography of Palestine was under the rule of the Roman Empire. Although the Roman Empire had a pagan belief at the time of the emergence of Christianity, it was home to people from many different religions. There were struggles between monotheistic Jews and pagan Romans during this period. Jesus Christ, who was the center of Christianity, was born in such geography.

All of the information we have about the life of Jesus is based on the Holly texts and it is not possible to reveal the historical life of Jesus with the information provided by these sources. These holy texts are bibles for Christians and Quran for Muslims. It is believed that Mary, who was a virgin in both religious beliefs, miraculously became pregnant and gave birth to Jesus. Coming from Jewish ancestry, Jesus spent most of his life in quiet and normal work (Troll, 1999, s.1). Jesus, who started his preaching activities when he was thirty years old, tried to reform Judaism by saying that the Torah revealed to Moses was misinterpreted by the rabbis and did not bring a new religion.

According to the information in the Bible, the Jews, who were disturbed by the presence of Jesus, asked the Roman governor Pilate for approval, claiming that Jesus deceived people and prevented taxation, and Pilate questioned Jesus and asked for forgiveness, thinking that he did not pose a threat. Although he wanted to, he had to approve his death by crucifixion as a result of pressure from the Jews. Thereupon, the Jews took Jesus to a place called Calvary and crucified him to death (Harman, 2020).

Thus, Jesus' three-year prophecy ended in 33 AD. During this period, there were only 12 people who accepted the message of the Prophet Jesus (Bahadır, 2013, s.209). The bibles written after Jesus was crucified are the holy books of Christianity. The Bible has been translated into many languages today. According to UNESCO data, the Bible is printed and published more than any other book around the world (Tevfiki, 2013, s.89).

It was thanks to Paul, who was a Jew, that Jesus' message became a world religion by moving beyond being a Jewish sect. Paul, who is at least as important as the Prophet Jesus for the religion of Christianity, can be accepted as the founder of current Christianity (Aydın, 2011, s.15).

The Roman Catholic Church, one of the oldest and most influential institutions in human history, has existed for thousands of years without interruption. At the head of this institution is the pope, the supreme spiritual leader of the Catholics. St. Peter, who was the spiritual leader of the Church after Jesus, was accepted as the "first pope" by the Catholics (Işık, 2001, s.26). According to Catholic belief, Jesus was resurrected three days after his crucifixion. Upon the directive given by Jesus to his disciples during these three days, Saint Pierre and the other eleven apostles went out of Palestine and tried to spread the message of Jesus. Finally, Saint Pierre, who was active in Rome, was killed by crucifixion during the reign of Emperor Nero (Işık, 2001, s.24.25).

Pope IX in 1869. In the First Vatican Council convened by Pius, the law called *Dei Filius* was adopted. According to the aforementioned law, no pope can be mistaken or misled. With this law, Pope IX. Pius Kotolik has risen to the highest level of religious/political authority that no pope has ever achieved in the history of the church. Thus, over time, the Pope turned into an absolute power that no one could oppose (Güngör, 2009, s. 13-14). The papacy reached the peak of its power in the Middle Ages, with the power of apostasy called ex-communication. In the Middle Ages, the papacy used ex-communication as both a religious

and political force to force obedience, protect its interests, and interfere in secular affairs. Pope IX. Gregory II. ex-communicated Frederick for delaying the Crusade (Meydan, 2009, s.244-245).

The election of this pope, who has the power to influence Catholics, one of the most crowded religious communities in the world, is important not only for Christians but also for the whole world. Although it is believed that the pope, who is the head of the Catholics and the ruler of the Vatican State, was chosen by the Holy Spirit according to the Catholic belief the intelligence organization acting in line with interstate interests plays a role in the election of the papacy. Papal elections have been applied in different ways throughout history. In the beginning, the pope, who was chosen by the clergy in Rome, started to be elected only by the cardinals in the following period. Today, the meeting called "conclave" convened ten days after the death of the current pope, and the new pope is elected (Güngör, 2009, 15). Although it is not a necessity, the popes take a new name when they come to the throne.

According to the papal yearbook called *L'Annuaire Pontifical*, there are 266 popes from the apostle Pierre, who is accepted as the first pope, to the last pope, Pope Francis (www.vatican.va). This number is not a figure on which all historians agree. The reason why a consensus could not be reached on this issue is that they defined the popes whose elections were influenced by unconventional factors such as imperial pressure and irregularity as "antipape" and deemed them invalid. There have been times when there was more than one pope in a period because of this problem.

The Papacy has been guarded for over 500 years by a private mercenary unit known as the Swiss guards. It is also claimed that this tradition is based on the Knights Templar, although it is written on the official website of the guards that the Pope's guards were chosen from among the Swiss, who lived under harsh living conditions in the Alps in the 16th century, plundering in order to survive, and therefore their war skills improved (Eraslan, 2021, s. 99).

The inquisition, which comes from the Latin word "Inquysytion" meaning "oppressive investigation and interrogation", was a type of court used by the Catholic church in the Middle Ages. Between 1481 and 1517, more than 13.000 people were sentenced to be burned alive and nearly 200.000 people were sentenced to other punishments in the inquisition courts (Demirci, 2022).

Today, the smallest state in the world with an area of 44 hectares, Vatican City (Mayer, 2000, s.112) is a separate state that can enjoy all the rights of the Italian State but has its own flag and sovereignty. The Vatican is governed by an absolute monarchy, the head of the legislature, executive and judiciary is the pope. However, the pope is only the head of the Vatican State, not of the Catholic states. However, it binds all Catholics in terms of religious sanctions (Altindal, 2015, s.11).

Christians living in communities under the pressure and persecution of the Roman Empire gained the right to live with the Edict of Milan (Çalık, 2020, s.91). Therefore, the process of statehood of the Papacy can be started with the Edict of Milan 313, based on its official recognition by the Roman Empire (Usta, 2009, s.4-2).

Papal MS. in 754-1870, he ruled in the lands he had acquired mostly through donations, which were called the Papal States, and with the law enacted by Emperor Constantine, the Papacy became legal to own property. After Constantine moved the capital from Rome to Istanbul in 330, the authority vacuum in Rome paved the way for the political influence of the papacy to increase (Sevinç, 2017, s.178).

After the Apostle Pierre came to Rome to preach the Gospel in the Roman Empire and was killed by Emperor Nero on the Vatican Hills, the Basilica of Saint Pierre was built in the same place. Over time, a site was formed around this basilica, with the residences of the popes, church services and settlements built (Işık, 2001, s.88).

After the Eastern Roman Empire collapsed in 476, Italy was divided into small kingdoms and city-states. One of these states is the French III. It was the Papal state in Rome that survived thanks to Napoleon's military protection. II. With the collapse of the French Kingdom, the lands belonging to the Papacy were occupied by the newly established Italian state. Pope IX. Pius excommunicated everyone who participated in the invasion of Rome. However, Pope IX. Pius thought that bargaining with the Italian government meant acknowledging and recognizing the government's legitimacy. As a result, Pope Pius did not compromise his stance, and he never left the Vatican borders to protest, as Pius did; he was a "Prisoner of the Vatican" and the three popes who came after his death (Lewis, 2019, s.205). This dispute between the Papacy and the Italian Kingdom continued until the 1929 Lateran Treaty.

After many years of negotiations, Pope XI. Cardinal Pietro Gaspari, representing Pius, and Benito Mussolini, representing the Italian king Vittorio Emmaunele, signed the

Lateran Treaty, consisting of 27 articles, at the Laterano Palace in Rome in 1929. With this treaty, the Vatican State gained its current status. With the Laterano Treaty, the legislature, executive and judiciary were gathered in the hands of the pope, who is the absolute ruler of the Vatican site.

The relations between the Ottoman Empire and the Papacy began in the period of Orhan Gazi. The expansion of the borders and the inclusion of the Latins in the Ottoman lands necessitated the relations between the Papacy and the Turks. The relations between the Ottoman Empire and the Papacy began in the period of Orhan Gazi. The expansion of the borders and the inclusion of the Latins in the Ottoman lands necessitated the relations between the Papacy and the Turks (Zinkeisen, 2011, s.152,153).

After the 1789 French Revolution, two states were negatively affected by the new ideas brought by the revolution. In this atmosphere, both states felt the need to establish friendship. (Türkan, Akbulut, 2019, s.126). During the Ottoman Empire's struggle with the Egyptian Governor Mehmet Ali Pasha, good relations were established with the Papacy in order to ensure that the Catholic people living in Lebanon took place in the Ottoman ranks. Therefore, Fethi Pasha and Pope XVI. visited Gregor.

As a result of the positive developments experienced during the reign of Abdülmeçit, it was decided to appoint a person named "Deputy Pope" in Istanbul. II. During the reign of Abdülhamit, good relations between the two states continued to be established. . In this period, the opening of mutual embassies came to the agenda, but it could not be realized due to the negative attitude of France. The outbreak of the First World War and the declaration of the Ottomans that the capitulations were abolished unilaterally affected the relations with the Papacy negatively.

The Vatican, which used distracting tactics to establish diplomatic relations with the Ottoman Empire, gave up this policy after the establishment of the Turkish Republic and tried to establish relations with the new Turkish government, but despite all efforts from the establishment of the Turkish Republic to the 1960s, an official relationship could not be established with the Vatican (Türkan, Akbulut, 2019, s.141-144). Embassies were opened mutually, and Nureddin Vergin became our first Vatican ambassador.